

**«ЖАРҚЫН БОЛАШАҚ» Республикалық ғылыми-әдістемелік журнал**  
**«ЖАРҚЫН БОЛАШАҚ» Республиканский научно-методический журнал**  
**Маусым/Июнь №1(1)/ 2024 жыл**

<p><b>Бас редакторы:</b> Даукенова Айдана Даукенқызы</p> <p><b>Редакция алқасы:</b> Жамекова Бибигуль Мустафиевна</p> <p><b>Редакция мекен-жайы:</b> Ақтөбе қаласы Есет батыр 154</p> <p><b>Редакция телефоны:</b> e-mail: +7-707-780-32-92 <a href="mailto:madikon_2009@mail.ru">madikon_2009@mail.ru</a></p> <p>Куәлік Журнал Қазақстан Республикасы ақпарат және коммуникация министрлігі бұқаралық ақпарат құралдары саласындағы мемлекеттік бақылау комитеті № №16422 -Ж куәлігі берілді.</p> <p>Айына 1 рет қазақ және орыс тілінде шығады.</p> <p>Теруге 01.06.2024 ж берілді Басуға 30.06.2024 ж қол қойылды Таралымы 1000 дана</p> <p>Журнал «ZHARQYN BOLASHAQ» баспаханасында басылды</p>	<p><i>Ахметов А.С. КСП. Тема урока: «Техника безопасности. Тактические действия игрока»</i></p>	2
	<p><i>Бисалиева А.Ж. Математика сабақтарында оқушылардың логикалық ойлауын дамыту ерекшеліктері</i></p>	5
	<p><i>Ергалиева Г. Short-term plan. Theme of the lesson: «Dream jobs»</i></p>	7
	<p><i>Воложжанина А.И. Тақырыбы: «Менің елімнің салт-дәстүрі»</i></p>	11
	<p><i>Калесетова Р.К. Эссе. Тақырыбы: « Менің педагогикалық ұстанымым»</i></p>	14
	<p><i>Сарсенова А.Ж; Ильясова Г.Б.. Новые подходы в процессе преподавания и обучения в рамках обновленного содержания образования</i></p>	15
	<p><i>Елпаш А, жет : Н.Ш.Курманбаева; Т.А.Алпамысова</i> <i>Тәрбиеші –ғажайып мамандық</i></p>	18
	<p><i>Избасарова А.О. ҚМЖ Сабақ жоспары: « Дәрумендер және олардың маңызы»</i></p>	19
	<p><i>Тлеулиева Д.А. География пәнін саралау тәсілі негізінде оқыту</i></p>	22
	<p><i>Отарбай А.Ж. Мәдениетті ана – мәдениетті ұлт</i></p>	26
	<p><i>Ажакова А.А. География сабақтарындағы инновациялық технологияларды қолдану</i></p>	29
	<p><i>Ермекова Г.К. Тақырыбы: «Біз-Тәуелсіз елдің ұрпағымыз»</i></p>	31
	<p><i>Иманғалиева С. &amp; Аманжол Д. Абай шығармаларындағы өнер-білім туралы таным мен толғам</i></p>	34
	<p><i>Молдагазиева А. &amp; Амангелдина А. «Абай жолы» романындағы салт-дәстүрлердің суреттелуі</i></p>	39
<p><i>Керимбекова А.Т. Дене тәрбиесі пәнінен үйірме жұмыстарының негізгі формалары</i></p>	41	
<p><i>Жунусова А.К. Сабақтың тақырыбы: Жәркен Бөдешұлы «Жалғыз» поэмасы. Лирикалық кейіпкер бейнесі. Әдеби-теориялық ұғымдар</i></p>	44	
<p><i>Абишева Л.А. Сабақтың тақырыбы: Мағжан Жұмабаевтың «Батыр Баян» поэмасы</i></p>	52	
<p><i>Мастикбаева С.И. Развитие поликультурной личности через</i></p>	55	

**КРАТКОСРОЧНЫЙ ПЛАН УРОКА**  
**ТЕМА УРОКА: «ТЕХНИКА БЕЗОПАСНОСТИ. ТАКТИЧЕСКИЕ**  
**ДЕЙСТВИЯ ИГРОКА»**



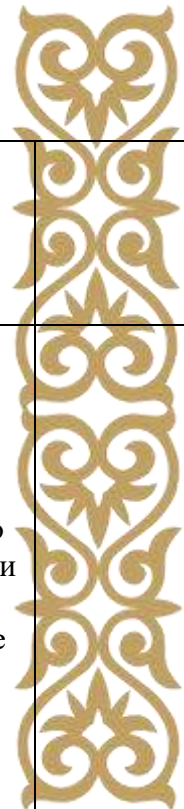
*Отдел образования Мойынкумского района  
 Управления образования акимата Жамбылской области  
 КГУ «Средняя школа № 1» с. Аксуйек  
 учитель физической культуры:  
 Ахметов Ардак Сайлауович*

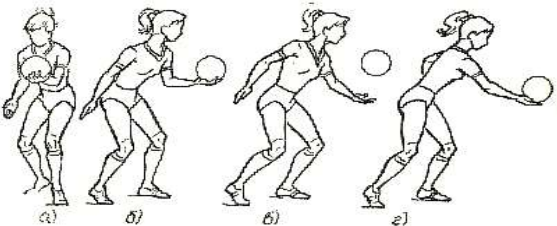


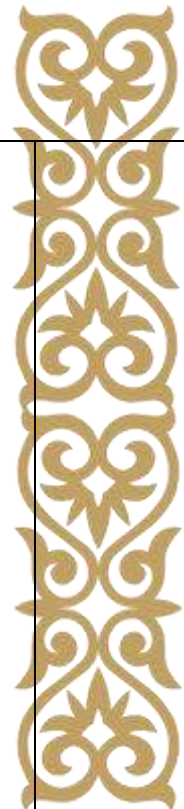
<b>Раздел</b>	
<b>ФИО педагога</b>	<b>Ахметов Ардак Сайлауович</b>
<b>Дата</b>	<b>04.04.2024 г</b>
<b>Класс</b>	<b>Количество присутствующих: 4 отсутствующих: 0</b>
<b>Тема урока</b>	
<b>Цели обучения, которые достигаются на данном уроке (ссылка на учебную программу)</b>	11.1.1.1. Демонстрировать, по одному в комплексе, широкий диапазон спортивно-специфических навыков точности, контроля и маневренности и быть способным критиковать свое и чужое исполнение
<b>Цель урока</b>	Научить создавать, анализировать, сравнивать и сопоставлять различные тактики, стратегии и композиционные идеи в широком диапазоне физических упражнений.
<b>Критерии успеха</b>	- могут создавать, анализировать, сравнивать и сопоставлять различные тактики, стратегии и композиционные идеи в широком диапазоне физических упражнений.


**Ход урока**

<b>Этапы урока</b>	<b>Деятельность учителя</b>	<b>Деятельность обучающихся</b>	<b>Оценивание</b>	<b>Ресурсы</b>
Начало	Учитель приветствует учащихся. После приветствия, он обсуждает с учащимися следующие вопросы: - что такое тактика игры? - что такое стратегия игры? - что такое игровая ситуация? Учитель вместе с учащимися формулирует тему урока: «Тактические действия в спортивных играх». Далее учитель проговаривает цели обучения и критерии оценивания.	Ученики делятся на группы. Осмысливают поставленную цель.		



	Учитель просит лидера класса провести разминку на различные группы мышц для подготовки организма к предстоящей физической нагрузке.		
Середина	<p>Класс делится на 2 группы для выполнения задания с применением ИКТ: 1 группа – находит в интернете что такое тактика; 2 группа – находит в интернете что такое стратегия. Обсуждение изученного материала. <b>«Двумя мячами через сетку»</b> Учащиеся делятся на две равные по числу участвующих команды, которые становятся на двух половинах площадки в два-три ряда. Каждая команда получает волейбольный мяч. По свистку учителя команды перебрасывают мячи через сетку на сторону противника. Переброска мячей продолжается до тех пор, пока на одной стороне не окажутся одновременно два мяча. Даётся свисток, игра останавливается, и команда, на стороне которой оказалось два мяча, проигрывает другой команде одно очко. Мячи возвращаются в команды и снова (по сигналу) начинается их переброска. Побеждает команда, которая первой наберёт 10 очков.</p> <p><b>Дескрипторы к заданию:</b></p> <ol style="list-style-type: none"><li>1. соблюдают правила ТБ;</li><li>2. броски выполняют двумя руками из-за головы;</li><li>3. стараются не терять мяч.</li></ol> <p>Учитель делит учащихся на группы и выдает каждой группе карточки с заданиями. Обсуждение изученного материала. Далее одна группа уходит на одну сторону площадки, другая на противоположную: выполнение нижней прямой подачи; - выполнение подачи по определенным зонам.</p>  <p>Далее одна группа подает подачу. Игрок зоны №3 выполняет передачу в зону №2</p>	<p>Демонстрируют свои знания, умения по домашней работе. Наличие спортивной формы.</p> <p>Синхронность выполнения строевых приёмов.</p> <p>Соблюдать дистанцию при выполнении беговых упражнений. Быть внимательным на снарядах.</p>	<p>Кластер Бумага А4 Маркер</p> <p>Взаимоченивание Самооценивание</p>



	<p>или №4. Они же в свое время выполняют передачу на противоположную сторону. <i>Дескрипторы к заданию:</i></p> <ol style="list-style-type: none"><li>1. одна нога впереди другая сзади;</li><li>2. мяч подбрасывают на высоту не менее 1 метра;</li><li>3. удар производят строго по середине мяча;</li><li>4. выполняют сильную подачу, слабую подачу.</li></ol> <p>Учитель выполняет формативное оценивание каждому учащемуся, используя метод похвалы «Отлично!», «Хорошо!». Учебно-тренировочная игра в волейбол по упрощенным правилам. <i>Дескрипторы к заданию:</i></p> <ol style="list-style-type: none"><li>1. соблюдают правила ТБ;</li><li>2. знают правила игры;</li><li>3. применяют тактические комбинации изученные на уроке.</li></ol> <p>Далее учитель просит каждого учащегося проанализировать выполненные им задания. (Что получалось, Что не получалось? Почему? Что мешало? Что помогало при выполнении заданий?) Учитель оценивает каждого учащегося, используя диалоговый метод.</p>			
Конец Рефлексия	<p>Самооценка учащимися результатов своей учебной деятельности. Организует индивидуальную работу по личным достижениям. Проводит рефлексию.</p> 	Оценивают свою работу на уроке	Стикеры	

## МАТЕМАТИКА САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЛОГИКАЛЫҚ ОЙЛАУЫН ДАМУЫ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ



*Ақтөбе қаласы  
№30 қазақ орта мектебі  
математика пәнінің мұғалімі  
Бисалиева Айнагуль Жаксеновна*



Қазақстандағы жалпы орта білім беруді жаңғыртудың маңызды міндеттерінің бірі инновациялық тәсілдер мен оқыту әдістерін қолдана отырып, өскелең ұрпақтың зияткерлік қабілеттерін дамыту болып табылады. Бұл мәселені шешуге арналған құрал - математика сабақтарында оқушылардың логикалық ойлауын дамыту. Алайда, көптеген дәстүрлі және тіпті жаңа оқу бағдарламалары мен әдістемелерінде логикалық ойлауды дамытуға бағытталған әдістер мен тәсілдер жеткіліксіз.

Мемлекеттік білім беру стандарты мектептен әмбебап оқу әрекеттері мен құзыреттіліктерін дамытуды талап етеді, сондықтан математика сабақтарында логикалық ойлауды дамыту интуитивті және стихиялы түрде жүреді. Екінші жағынан, әлі сынақтан өтпеген жаңа эксперименттік бағдарламалар әрқашан оқушылардың жас ерекшеліктерін ескермейді.

Математика сабақтарында оқушылардың логикалық ойлауының даму ерекшеліктерін анықтау - менің басты міндеттерімнің бірі. Орта мектеп жасындағы балаларда логикалық ойлауды дамытудың жүйелі және инновациялық тәсілдері негізгі зерттеу әдісі болып отыр. Сонымен қатар орта мектептің 5-6 сыныптарында математиканы оқытудың теориясы мен әдістемесін де негізге алып отырамын.

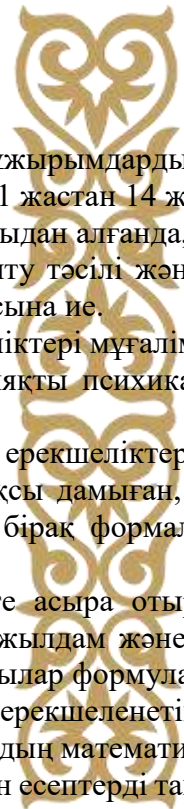
Логика (ежелгі грек сөзінен logos, бір жағынан сөз, сөйлеу, екінші жағынан ой, мағына, ақыл дегенді білдіреді), философия шеңберінде пайда болған және ұзақ уақыт бойы дамып келе жатқан, бүгінде ойлау формалары, әдістері мен заңдары туралы ғылым ретінде қарастырылады. Қазіргі ғылымдар жүйесінде логика ерекше мәртебеге ие, өйткені ол ойлауды зерттеуге бағытталған, бұл өз кезегінде адам үшін қоршаған әлемді танудың маңызды құралы, жаңа білімнің қайнар көзі болып табылады.

Сонымен қатар, адам психикасының басқа құбылыстарымен салыстырғанда, ойлау зерттеу үшін ең қиын құбылыстардың бірі болып табылады. Қазірдің өзінде "логикалық ойлау" ұғымында белгілі бір қайшылық жасырылған – ойлау қисынсыз болуы мүмкін бе?

Көптеген танымал ғалымдар өз еңбектерін ойлауды, оның ішінде логиканы зерттеу мәселесіне арнады, олардың арасында Л. С. Выготский, В. В. Давыдов, Ю. М. Колягин, В. А. Крутецкий, С. Л. Рубинштейн, Д. Б. Эльконин және т. б. бірақ осы уақытқа дейін бұл ғылымды түсінуге аз жақындады, ойлау дамуының мәні мен заңдылықтары да айрықша көңіл бөлуді қажет етеді.

Психологияда ойлау әдетте мәселелерді шешу процесі ретінде қарастырылады. Мысалы, С.Л.Рубинштейн былай деп жазды: «Ойлау проблемалық жағдайдан туындайды. Мәселе берілген және ізделген шарттар мен талаптар бөлек жазылған тапсырма ретінде тұжырымдалған кезде (не табу немесе анықтау керек екенін көрсету), ойлаудың барлық бағыты тапсырма шарттары мен оның талаптарының арақатынасымен анықталады» [1].

Егер ойлау есептерді шешу процесі болса, онда логика зерттейтін ойлаудың жалпы формалары ұғым, пайымдау, қорытынды, дәлел және теория болып табылады.



Дж. Пиаже мен Г. Ормианның айтуынша, шамамен 11 жасында балалар тұжырымдарды тек мазмұны бойынша ғана емес, формасы бойынша да біле бастайды. Сонымен қатар, 11 жастан 14 жасқа дейін баланың ойлауында себептік байланыстардың маңызы едәуір артады. Осы тұрғыдан алғанда, бұл жас балаларда логикалық ойлау дағдыларын дамыту үшін "идеалды", ал оны дамыту тәсілі және ең қолайлы пән – математика, өйткені ол көптеген есептерді шешудің алгоритмдік сапасына ие.

Логикалық ойлауды дамытумен қатар, 5-6 сынып оқушыларының жас ерекшеліктері мұғалімнен ерікті зейін, мақсатты қабылдау, мағыналы есте сақтау, математикалық сөйлеу сияқты психикалық функцияларды дамытуға белгілі бір күш салуды талап етеді.

Тиісінше, оқу жоспарын құру принциптері осы жас тобының психологиялық ерекшеліктерінен туындайды. 5-6 сынып оқушыларында интуитивті арифметикалық ойлау стилі жақсы дамыған, осы жастағы балалар сандық мәліметтермен есептерді шешуге дайын және табысты, бірақ формальды логикалық пайымдаулары қиынырақ [2].

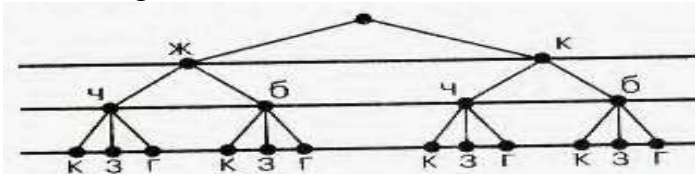
Логикалық ойлауды дамытудың әдістері мен құралдарын таңдауды жүзеге асыра отырып, математика мұғалімі балалардың логикалық ойлау қабілеті, ең алдымен, олардың жылдам және дәл есептеулер жүргізу қабілетінде деген көзқарастан аулақ болуы керек. Қабілетті оқушылар формулалар, сандар, ойлау процестерінің жоғары жылдамдығымен жақсы есте сақтау қабілетімен ерекшеленетіндер деген көзқарастан да арылу керек. Математика мұғалімінің мақсаты негізінен балалардың математикаға деген қызығушылығын қалыптастыру және логикалық ойлауды дамытуға ықпал ететін есептерді таңдау болып табылады. Логикалық ойлау дағдыларын дамыту дегеніміз - оқушыларды талдауға, пайымдауға, салыстыруға, жалпылауға, өз бетінше қорытынды жасауға үйрету.

Қазіргі уақытта педагогика ғылымында орта буынның төменгі сынып оқушыларының логикалық ойлауын дамытуға бағытталған көптеген зерттеулер мен әдістер қалыптасқан. Сонымен қатар авторлар көрнекі құралдар мен стандартты емес тапсырмалардың осы процесінде маңызды рөл атқаратынын атап өтеді. Атап айтқанда, көрнекі құралдардың рөлі оның деңгейлерінде ойлауды ынталандыру үшін өте зор, өйткені зейінді, қызығушылықты және түсіну үрдісін белсендіру болып табылады.

"Назарбаев Зияткерлік мектептері" ДББҰ әзірлеген 5 және 6-сыныптарға арналған "Математика" пәні бойынша жаңа оқу жоспарлары ұстаздарды математика сабақтарында оқытудың инновациялық тәсілдерін қолдануға бағыттайтын бірнеше әдістемелік әзірлемелердің бірі болып табылады. Бірақ оларда логиканы дамыту бойынша жеткілікті міндеттер жете қарастырылмаған. Жаңа эксперименттік бағдарламалардың тағы бір проблемасы - логикалық міндеттердің оқушылардың жас ерекшеліктері мен білімдеріне сәйкес келмеуі.

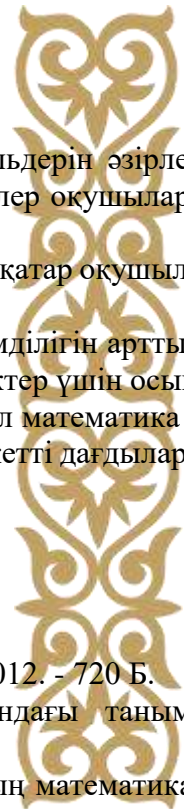
Мысал ретінде мына бөлімін келтіруге болады – «Өлшеу және бұрыштарды салу. 5-сыныпқа арналған «Математика» пәні бойынша оқу жоспарының диаграммалары, мұнда 5.4.2.2-тапсырмада: «Мүмкіндіктер ағашын / сұрыптау әдісін қолдана отырып, логикалық есептерді шешу» мақсаты бар:

а) Дүкен сөресінде екі аю бар - сары және қоңыр, екі машина - қара және ақ, үш доп - қызыл, жасыл және көк. Сізге 3 ойыншық сатып алу керек: бір аю, бір машина және бір доп. "Ағашпен" анықтаңыз, ол мұны қанша жолмен жасай алады?»



Біріншіден, «Бұрыштарды өлшеу және салу» бөліміне орналастыру логикалық есептердің осы түрінің диаграммалары күмән тудырады. Екіншіден, мұғалімге арналған жазбаларда білім алушыларға «Мүмкіндіктер ағашы» және «Іріктеу әдісі» деген не екенін түсіндіру ұсынысы жоқ. Оның орнына, жазбаларда «логикалық есептерді шешудің әртүрлі әдістері бар екеніне назар аудару ұсынылады: ауызша пайымдау; графиктерді құру; блок-сызбаларды құру; кесте құру». Бұл ретте «логикалық міндет», «бағандар» және «блок-сызбалар» деген не, оқу жоспарын да түсіндірудің қажеті жоқ.

5-сынып оқушыларының бұл материалды сәтті игеруі екіталай деп болжауға болады, өйткені бұл логикалық тапсырманың алдында, ең болмағанда, логикалық есептер, олардың түрлері мен мақсаттары туралы кіріспе түсініктеме болуы керек. Оқу материалының бұлай берілуі оқушылардың логикалық ойлауын дамытуға ықпал етуі де екіталай [3].



Зияткерлік мектептер – бұл білім беру бағдарламаларының заманауи модельдерін әзірлейтін және сынақтан өткізетін эксперименттік алаң екені түсінікті. Алайда, бұл әзірлеушілер оқушылардың жас ерекшеліктерін ескеруі керек деген ережелерді жоққа шығармайды.

Оқу материалын қарапайым, қолжетімді тілде, қажетсіз жеңілдетусіз, сонымен қатар оқушыларға белгісіз терминологиямен қиындатпай жеткізу керек.

Математика сабақтарында оқушылардың логикалық ойлауын дамытудың тиімділігін арттыруға белгілі бір жастағы балалардың жас ерекшеліктерін ескеретін мұғалімдер - математиктер үшін осындай оқу-әдістемелік жоспарлар мен оқушыларға арналған оқулықтар ғана ықпал етеді. Ал математика пәні арқылы оқушының логикалық ойлау дағдысын жетілдіру оқушы бойында өмірлік қажетті дағдылар мен заманауи құзыреттер қалыптастыруға септігін тигізері анық.

### Әдебиеттер тізімі:

1. С.Л.Рубинштейн Жалпы психология негіздері. - Санкт-Петербург.: Питер, 2012. - 720 Б.
2. Г.А.Суворова., Л.А.Прохорова Математикаға қабілеттілік құрылымындағы танымдық процестер // Жас ғалым. — 2018. — № 37. — 138-141-бб.
3. Е.Ж.Смағұлов «Үздіксіз математикалық білім беру жүйесінде оқушылардың математикалық ойлауын қалыптастырудың дидактикалық негіздері» педагогика ғылымдарының докторы ғылыми дәрежесін алуға арналған диссертацияның рефераты. 41-б. Алматы, 2017

### Short-term plan

#### THEME OF THE LESSON: «DREAM JOBS»



*БҚО, Бөрлі ауданы, Кеңтүбек ауылы  
Кеңтүбек ЖОББМ  
ағылшын тілі пәні мұғалімі  
Ергалиева Гүльнур*

<b>Unit 9: Work and Jobs</b>		
<b>Teacher's name:</b>	Ergalieva G.S	
<b>Date: 23.05</b>		
<b>Form: 8A</b>	<b>Number present:</b>	<b>absent:</b>



<b>Theme of the lesson:</b>	Dream jobs
<b>Learning objectives(s) that this lesson is contributing to</b>	8.4.2.1 understand specific information and detail in the text on a growing range of general topics and some curricular topics; 8.3.7.1 use appropriate subject specific information and detail in the text;
<b>Lesson objectives</b>	- identify specific information and detail in the text; - apply appropriate specific vocabulary in the talk;
<b>Value link:</b>	Hardworking

Plan of the lesson

Planned timings	Activity of teacher	Activity of students	Assessment	Resources
Beginning the lesson 5 min.	<p><b>Greeting.</b> Teacher greets learners; learners respond to greeting and take their places.</p> <p><b>Warm up</b> Say some good words to each other.</p> <p>Checking homework. Wordwall com <i>Paying attention to the picture and guessing what Dylan does for a living.</i></p> <p>Presentation aims of the lesson.</p> <p><b>Presentation of the new words:</b> dream job, demanding, carrier, aim ( for smth), value, average, focus( on sth), capture, spirit, wildlife, talent, discover, passion, adventure, follow sb’s footsteps</p> <p>Listening and reading the text.</p> <p><b>Task 1 ( Differentiation task)</b> <b>Match the halves. 1p</b></p>	<p>Students answer the questions</p> <p>Learners look at the picture and try to guess what the <i>theme</i></p> <p>students write down the new words</p>	<p>“Well done” 2 points</p>	<p>Interactive board</p> <p><a href="https://wordwall.net/ru/resource/73613129">https://wordwall.net/ru/resource/73613129</a></p>





<p>Middle 35 min.</p>	<p><b>A.</b>    personal            paintings  wildlife            goals  make            values  follow            on something  realistic            sb’s footsteps  focus            a career</p> <p><b>B. Complete the gaps.</b></p> <p>They say that life is what you make of it, <b>A</b>  Dreams come in all shapes and sizes <b>B</b>)...  Once you know what kind of life you are aiming for, <b>C</b>)... .  Dylan Scott Pierce may look like an average teenager, <b>D</b>)... he has focused on capturing the spirit of animals in his water colour paintings  By the age of ten, <b>E</b>)... entering his art work in art shows, and today his wildlife paintings sell for as much 20000 dollars.  Dylan’s passion to get closer to the animals he paints has taken him on many adventures <b>F</b>) ... .</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. but since he was a young boy</li> <li>2. and he’s met lots of kids who want to become artist too</li> <li>3. so understanding your personal values is the key to keeping you motivated</li> <li>4. he was travelling around the country</li> <li>5. but you really can make a career out of something you care about</li> <li>6. you can set realistic goals and work towards them with confidence .1p</li> </ol>	<p>Students do this task</p>	<p><b>Criteria assessment:</b></p> <p><b>A learner</b></p> <p>-can match the halves correctly-1p  can put the parts of the sentences to the right place -1p  can explain the words-2p</p> <p><b>Total-4</b></p> <p><b>Criteria assessment:</b></p>	<p>Cards</p>
-----------------------	--	------------------------------	--	--------------



	<p>C.Explain the words in bold: focused, capturing, spirit, wildlife, talents, passion, follow sb's, footsteps 2p</p> <p><b>Descriptor 4 points</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- connect the word correctly;</li> <li>- complete the gaps with suitable parts of sentences;</li> <li>-explain the words in bold;</li> </ul> <p><b>Reading comprehension.</b></p> <p><b>Task 2.</b> Prepare a dialogue about dream job</p> <p><b>Descriptor</b> A learner:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- tell fluently;2p</li> <li>- apply new words;2p</li> </ul> <p><b>Conclusion. "Lumio" platform</b></p> <p><i>Return to the lesson objectives</i></p> <p>Reflection. Answergarden</p>		<p>-can use topic vocabulary - 2p.</p> <p>-can ask and answer the questions-2p.</p> <p><b>Total:4b</b></p>	<p><a href="https://www.hellosmart.com/link/89992">https://www.hellosmart.com/link/89992</a></p> <p><a href="https://answergarden.com/h/41208">https://answergarden.com/h/41208</a></p>
End 5 min.				

**Бөлімі:** Қоршаған ортамен таныстыру.  
**ТАҚЫРЫБЫ:** «Менің елімнің салт-дәстүрі»



*Жамбыл облысы, Мойынқұм ауданы, Ақсүйек ауылы  
 «№1 орта мектебі» КММ  
 мектепалды даярлық сынып тәрбиешісі  
 Вологжанина Анастасия Игорьевна*

**Ұйымдастырылған оқу қызметінің технологиялық картасы**

**Тәрбиеші Вологжанина Анастасия Игорьевна**

**Білім беру саласы:** Өлеумет

**Бөлімі:** Қоршаған ортамен таныстыру.

**Тақырыбы:** Менің елімнің салт-дәстүрі.

**Мақсаты:**

- 1.Туған елдің салт-дәстүрлермен таныстыру. Қырқынан шығару,тұсау кесу,бесікке салу дәстүрлері туралы түсінік беру.
- 2.Салт-дәстүрлерге қызығушылықтарын ояту.Еліміздің салт-дәстүрі туралы білімдерін дамыту.
- 3.Туған халқының дәстүрлеріне деген мақтаныш сезімдерін тудыру.Елінің салт-дәстүрін құрметтеуге тәрбиелеу.

**Қолданылатын көрнекі құралдар мен жабдықтар:** көрнекіліктер ( сандық, дорба, асық, киіз үй суреттері, «Фонарик» ойыны

**Билингвальды компонент:** салт-дәстүр-традиции и обряды,ұрпақ-поколение,ата-баба-предки,бесік-колыбель,бесік жыры-колыбельная песня.

Оқу іс-әрекетінің кезеңдері	Педагогтің іс-әрекеті	Балалардың іс-әрекеті
Мотивациялық-козғаушылық	Сәлеметсіз бе, қымбатты балалар ! Парталарына қараңдар, онда не көріп тұрсындар?  Дұрыс! Бұл Сандықтар. Балалар сандықтарымыз бізге қандай көңіл-күй сыйлайды?	Балалар тәрбиешіні қарсы алады. Олар партада көңіл-күйі бар кеудені көреді
Ұйымдастырушылық-ізденістік	Балалар мен сендерге бүгін Отанымыз туралы сөйлесуді ұсынамын.  - Біз тұратын елді атаңыз? Өте дұрыс! Біздің еліміз-Қазақстан.	Балалар сұрақтарға жауап береді



- Отанымыздың астанасы қалай аталады?  
Астана

- Біз тұратын ауылды атаңыз? Дұрыс!  
Қазақстан Республикасы - Біздің Отанымыз, ал ауыл-Біздің кіші Отанымыз. Қазақ халқы әрқашан қонақжай болатын, үлкендерді құрметтейді, басқа халықтар сияқты өздерінің әдет-ғұрыптары мен салт-дәстүрлерін құрметтейді және маңызды етеді.

Бүгін біз сабақта олардың кейбірімен танысамыз. Бүгінгі сабағымыздың тақырыбы "Қазақ халқының салт-дәстүрлері" Ал енді тақтаға қарандар.

- Мүмкін сендерге осы дәстүрлердің кез келгені таныс шығар?

Енді осы дәстүрлерді мұқият қарастырайық.

"Бесікке салу" дәстүрі

"Қырқынан шығу" дәстүрі


"Тұсау кесу" дәстүрі

Сергіту сәті "Қара жорға"

<https://www.youtube.com/watch?v=JcXmKWGU-L4>

Енді балалар, бүгінгі тақырыпты кім қалай түсінді көргім келеді

Тапсырма 1. Пазл жинаңыз.



- Сендерде қандай пазл шықты?

- Бұл қандай дәстүр?

2. «Фонарь» ойнау (балалар бір қапшықты тандап, жарыққа жақындатады)





Балалар тәрбиешіні тыңдап отырады

Балалар салт дәстүрлермен танысып, суреттерге назар аударады

Сергіту жаттығуларды орындайды

Тапсырмаларды орындайды



		Ойын ойнайды
Рефлексиылық- түзетушілік	<p>Рефлексия «Дорба»</p> <p>«Өте жақсы түсіндім» жасыл дорба</p>  <p>«Жақсы түсіндім» сары дорба</p>  <p>«Өлі де іздену керек» қызыл дорба</p> 	Балалар асық тандап дорбаларға салады

## Эссе

### ТАҚЫРЫБЫ: « МЕНІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҰСТАНЫМЫМ»



*Ақтөбе қаласы  
№ 47 жалпы білім беретін орта мектеп  
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі  
Калесетова Раушан Калтаевна*

Болашағына жоспар құрмайтын жан жоқ шығар, сірә?! Себебі, өмір-құпиясы мен қызығы, қиындығы қатар тұратын тылсым дүние. Заманның дамуына қарай жас Қазақстан тек алға жылжуда. Еліміздің болашағы-жастар. Білімді ұрпақ тәрбиелеу білікті, шебер ұстаздардың қолында. Ұстаз ғылыми ізденіс пен тәжірибені қатар ұстайтын іскер жан болуы керек.

Заман талабы ұстаздың алдына үлкен міндет қояды, оны арқалау оңай емес. Ең алдымен ұстаздың өзі терең ойлай білетін, сын тұрғысынан пайымдап, бағалай алатын, ойы жүйрік, қыран құстай қырағы болуы керек деп ойлаймын. Өзінің шәкірттерін заман талабына сай озық ойлы шәкірт деңгейіне жетелеу үшін бар күш-жігерін, білімін сарп етуі тиіс. Егер ұстаздың деңгейі тереңінен ойлауға жетпесе, онда оқушы қайдан ол деңгейге баспалдақ табады? Мұғалімнің әр сабаққа дайындаған тапсырмасының өзі бірқалыпты деңгейде болмауы керек. Сол себепті шығармашыл оқушыға күрделі әрі сыни тұрғыда ойландыруға жетелейтін тапсырмалар беріп отыруы керек. Осыдан барып біз баланы алған білімін өмірде қолдана алатын тұлға ретінде қалыптастырамыз. Сапалы білім берудегі негізгі міндет те, мақсат та осы. Ерінбей ізденіп, талмай еңбектенсек, алтын ұядан қанаты талмайтын, биікке, тек алға самғайтын шәкірттерді ұшыра аламыз! «Ұстаз еңбегінің жемісі-шәкіртінің жеңісі», -демекші біз осындай шәкірттерді тәрбиелесек, ол-біздің еңбегіміздің еш кетпегендігінің белгісі.

Ұстаз мамандығының мәртебесін көтеру өте маңызды. Өз мамандығын сүйетін, шәкірттердің жүрегіне жол таба алатын ұстаз ғана табандылық танытып, биіктерге өрлей алады. Ұстаздық жолға бет бұрған соң, оның міндетін түсініп алу өте маңызды. Бұл мамандыққа үстіртін қарауға болмайды, дегенмен бұл мамандыққа өз қалауымен келмеген ұстаздар да баршылық. Ол-үлкен қателік! Өмірде дұрыс бағыт таңдау өзіңнің де өзгенің де болашағы үшін өте маңызды. Ұстаздық-дара жол, даңғыл жол! Бұл жол қажырлы еңбек пен үнемі ізденімпаздылықты талап етеді. Ұстаздың да ұстазы бар! Өз кәсібін сүйетін адам ғана өз ісінің шебері болмақ!

Өз ойымды Сенеканың «Егер адам қандай айлаққа жолға шыққанын білмесе, онда оған бірден-бір жел көмектесе алмайды» деген сөзімен аяқтағым келеді. Нық сеніммен айта аламын. Мен-өз мамандығымды сүйетін, қандай қиыншылығы болса да төзетін, қадірін жете түсіне алатын және еш уақытта бұл мамандықтан бас тартпайтын кемеңгер Ұстазбын!

# НОВЫЕ ПОДХОДЫ В ПРОЦЕССЕ ПРЕПОДАВАНИЯ И ОБУЧЕНИЯ В РАМКАХ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

*Сарсенова Асия Жалгасовна преподаватель русского языка и литературы,  
Ильясова Гульнур Бакыткереевна преподаватель истории.*

*ГККП «Актюбинский высший гуманитарный колледж»  
г. Актобе, Казахстан*

«Саморегулируемое обучение» или «Обучение тому, как обучаться»

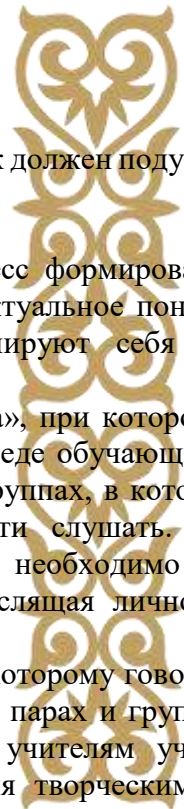
Одним из основных критериев оценки деятельности колледжа является успешность его студентов. Поэтому перед колледжем стоит задача всестороннего развития личности студента. При этом обучение должно обеспечивать духовное, интеллектуальное, творческое развитие студентов. Колледж ставит своей целью не только обучение студентов с разными способностями, но и создание на занятиях творческой обстановки, направленной на личностно-ориентированную модель обучения, утверждающую ценность личности студента, дающего возможность его саморегуляции, что положительно влияет на такой аспект, как самореализация.

Из числа современных научных подходов, используемых различными системами образования, наиболее популярными и получившими высокое мировое признание, являются подходы, основанные на конструктивистских теориях, которые базируются на утверждении, что развитие мышления студентов происходит в условиях взаимодействия имеющихся знаний с новыми, либо со знаниями, базирующихся в группе из различных источников: от преподавателя, одногруппников, из учебников. Из всех новых подходов в преподавании и обучении лишь «Обучение тому, как обучаться» и «Обучение через диалог» позиционированы в статусе новых подходов, поскольку находятся в тесной взаимосвязи с идеей социоконструктивистской теорией.

«Обучение тому, как обучаться», или процесс формирования метасознания согласуется с вопросами, касающимися того, как студентам можно помочь понять и взять на себя ответственность за собственное обучение таким образом, чтобы они могли продолжить обучение самостоятельно. Саморегулируемое обучение – обучение осуществляемое на основе метапознания. Характеризуется самонаправленностью студентов в процессе работы над заданиями, самостоятельным определением проблемы и цели обучения и самостоятельным выбором им стратегии для достижения целей и решения проблем.

При проектировании целей совершенствования сферы саморегуляции полезно выделить уровни ее развития. Низкий уровень: индивид подстраивается под обстоятельства и групповые отношения (конформность), не осознает жизненных перспектив, не проявляет самокритичности, принципиальности, требовательности к себе, его деятельность носит необязательный характер. Средний уровень: в поведении и деятельности субъекта непоследовательно проявляются качества и признаки высокого уровня: самостоятельное поведение чередуется с бессознательным или осознанным приспособлением к окружающим. Время от времени предпринимаются попытки наладить свою жизнь и деятельность. Высокий уровень: индивид по преимуществу сам организует свою жизнь и деятельность: руководствуется своими целями, намеченными перспективами; независим в суждениях и поступках; ориентируется в сложной для него обстановке; сам изыскивает пути и способы преодоления трудностей; занимается самовоспитанием.

Для развития и совершенствования сферы саморегуляции необходимо предусмотреть в педагогических целях: перевод студентов на более высокие уровни ее развития; формирование у них навыков психических и физических саморегуляций; развитие необходимых навыков анализа жизненных ситуаций; обучение навыкам осознания своего поведения и состояния других людей; формирование навыков честного отношения к самим себе и другим людям. Необходимо отметить, что



эти цели относятся не только к студенту, но и к самому преподавателю: любой человек должен подумать о развитии у себя сферы саморегуляции.

«Учебное сообщество»

Использование «обучения тому, как учиться» заключается в том, что процесс формирования саморегулируемого обучения не происходит изолированно. Сегодня существует актуальное понятие «учебное сообщество», при котором и студенты и преподаватели позиционируют себя как обучающиеся.

«Обучение обучению» дают возможность для создания «учебного сообщества», при котором и студенты, и преподаватели позиционируют себя как обучающиеся. В подобной среде обучающихся поощряется работа сообща, взаимоподдержка и командный дух. Они работают в группах, в которых внимание уделяется жестикуляции, уважительному оппонированию, способности слушать. Эта философия характеризуется взаимоуважением и развитием самоуправления, что необходимо для устойчивости в дальнейшем обучении; в итоге формируется независимая и мыслящая личность, способная обучаться на протяжении всей жизни.

Между студентом и преподавателем возникает приятное общение, благодаря которому говорить на втором языке становится проще. Позитивный эмоциональный настрой, работа в парах и группах, участие в дискуссиях на интересующие темы, игровые элементы позволяют учителям учесть индивидуальные особенности учащихся, усилить их мотивацию, сделать занятия творческими и увлекательными. Таким образом, происходит совместное, иначе говоря коллаборативное обучение.

Для того чтобы создать коллаборативную среду преподавателю необходимо дать больше свободы студентам. Результат конечно придет не сразу, но со временем дети научатся не только давать полные ответы, но и участвовать в дискуссиях, спорах, доказывать свою точку зрения. При создании групп необходимо учитывать индивидуальные особенности студентов, чтобы сильный студент не подавлял слабого студента, а помогал ему. Процесс работы в группе должен быть последовательным, а для этого перед работой студенты должны разработать правила поведения и разделить обязанности каждого и в работе строго следовать им. Преподаватель при таком методе работы выступает в роли наблюдателя и посредника между группами. Подготовка преподавателя к групповой работе требует более тщательной подготовки, так как необходимо подбирать дополнительный материал, который соответствует возрастным особенностям студентов, презентации, составлять руководство для работы в группе, так как каждая группа выполняет индивидуальное задание.

Работа в группах дает положительный результат и имеет ряд достоинств:

-Повышается учебная и познавательная мотивация у студентов, снижает уровень тревожности, лучше усвоение знаний.

«Современный урок не может быть уроком, обеспечивающим только усвоение студентами определенной суммы знаний. Он должен создавать условия для развития творческих способностей студентов, их интеллектуальной активности, формировать личность и мировоззрение».

Однако не стоит забывать, что могут возникнуть и некоторые трудности:

-Хотя ведущую роль в групповой работе играют студенты, ее эффективность во многом зависит от усилий и мастерства преподавателя.

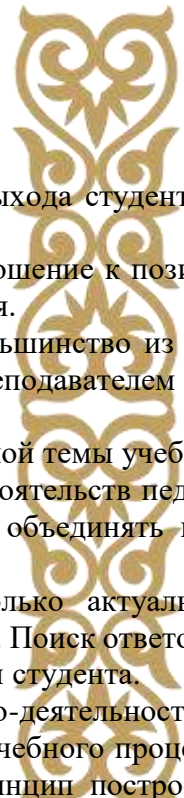
-Групповой работе надо сначала научить. Для этого преподаватель должен потратить время на каких-то уроках. Без соблюдения этого условия групповая работа бывает неэффективна.

Организация групповой работы требует от преподавателя особых умений, затрат усилий. При непродуманном комплектовании групп некоторые студенты могут пользоваться результатами труда более сильных студентов. Разделение на группы может проходить непросто, даже драматично. В группе всегда найдутся студенты, желающие работать в одиночестве. Им надо создать условия для этого. Это дополнительные сложности для преподавателя.

«Обучение через диалог»

Современное общество требует от образования не только образованного и грамотного специалиста, но и специалиста обладающего коммуникативными умениями и навыками, умеющего говорить на трех и более языках и хорошо работать в команде. И потому, обучение и преподавание на основе диалога является фундаментом предмета, при котором диалог между студентами, между студентом и преподавателем помогает студентам не только развить необходимые коммуникативные навыки, а также самостоятельно формировать и развивать собственное мышление.





Основные принципы диалогового обучения:

- 1) Принцип открытости. Предполагает возможность добровольного вхождения и выхода студента из диалога, вовлечение в него всех присутствующих и заинтересованных лиц.
- 2) Принцип удовлетворенности средой общения. Ориентирует на уважительное отношение к позиции собеседника, даже в тех случаях, когда мнения дискурсантов существенно расходятся.
- 3) Принцип согласованности. Все участники дискуссии, или, по крайней мере, большинство из них, должны быть заинтересованы и согласны вести диалог на, поставленную преподавателем или студентами, тему.
- 4) Принцип синтеза обучающих методик. Диалог может затрагивать вопросы изучаемой темы учебного курса. В зависимости от их содержания и уровня рассмотрения и ситуативных обстоятельств педагог должен быть готов применить широкую номенклатуру методов обучения, или объединять их в комплексы.
- 5) Принцип «зоны перспективного развития». Предполагает обсуждение не только актуальных вопросов, значимых для «ближайшего» развития, но и более отдаленной перспективе. Поиск ответов на такие вопросы задает «вектор» интеллектуального и личностного совершенствования студента.
- 6) Принцип концептуальной целостности. Предполагает опору на положения системно-деятельностного подхода и усиления роли средств познавательной деятельности в проектировании учебного процесса. Концептуальная схема выступает как новый дидактический инструмент; сам принцип построения схемы и ее использование в познавательном процессе становится для студента предметом освоения. Тем самым усиливается концептуальная сторона мышления студента.
- 7) Принцип сбережения здоровья. Диалог может затронуть важные, а в некоторых случаях и болезненные, стороны жизни студента. Преподавателю необходимо отслеживать ситуацию развития диалога с тем, чтобы не нанести психической травмы студенту.

Основные функции диалогового обучения:

- обратная связь, позволяющая всем участникам процесса понимать уровень освоения изучаемого материала;
- помощь в осознании, что у людей могут быть разные идеи;
- содействие в аргументировании студентам своих идей;
- создание комфортной образовательной среды для мотивации студентов к успешной учебной деятельности.

Использование технологий диалогового обучения заключается в том, что обучение не является односторонним процессом, а, наоборот, взаимным, в котором идеи проходят в двух направлениях и на этой основе продвигают обучение студента вперед.

Диалоговые технологии обучения дают возможность студентам (а так же их преподавателям) быть равноправными партнерами, прилагающими все усилия для получения согласованного результата в процессе «обмена мыслями».

Использование диалоговых технологий способствует:

- развитию памяти, внимания, индивидуальных способностей, лидерских качеств, формированию у студентов критического мышления;
- формированию и развитию таких качеств, как самостоятельность, ответственность за принятие решений; познавательная, творческая, коммуникативная, личностная активность студентов, определяющие поведенческие качества компетентного работника на рынке труда и способствующие социализации личности.
- развитию ключевых компетентностей и функциональной грамотности студентов.

### **Вывод:**

Таким образом, для соответствия стандартам нового времени, для обеспечения активного, интересного, плодотворного процесса обучения, для обеспечения студентов действенными знаниями, перерастающими в функциональную грамотность, мы внедряем в свою работу данные модули указанные выше. Каждый, из которых, несет свою функцию в развитии студента.

Использование инновационных технологий стимулирует студентов к самостоятельной работе мысли, к поиску и творчеству. Позволяет эффективно работать с детьми на практике, делать занятие эмоционально ярким, создавать психологический комфорт для всего класса.



Но самое главное, студент развивается с когнитивной, эмоциональной и социальной стороны, что обеспечивает целостность развития, как личности и обеспечивает дальнейшую успешность в жизни.

### **СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:**

- 1.Обновленное содержание образования – веление времени. Анохина Е.Л.
- 2.Обновление образования. Вебер В.А.
- 3.Обновленная программа – новое содержание образования. Пиржанов А.З
- 4.Сыздыкова Г.С. Обновление содержания образования в контексте международных сравнительных исследований.

## **ТӘРБИЕШІ- ҒАЖАЙЫП МАМАНДЫҚ**

*Ақтөбе қаласы,  
Ақтөбе жоғарғы гуманитарлық колледжінің  
« Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту »  
мамандығының «МД-405»- топ студенті  
Елнаш Альбина  
Жетекшілері : Н.Ш.Курманбаева; Т.А.Алпамысова*

Қоғам үшін білімді ұрпақ ауадай қажет. Білім беру балабақша табалдырығынан басталады. Барлық білімнің бастауы – балабақшада. Ендеше мектепке дейінгі білім беру саласының басты міндеттерінің бірі – өскелең ұрпақты оқыту мен тәрбие беру үрдісіне заманауи әдістерін енгізу. Әрине бұл үшін мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде балалардың жеке басының қалыптасуы мен дамуына педагогтардың заманауи инновациялық технологияларды қолдана білу сауаттылығына да байланысты. Ал мен осындай педагогикалық білімді 100 жылдық тарихы бар «Ұстаздардың ұстаханасына» айналған Ақтөбе жоғары гуманитарлық колледжінен алудамын. Колледждегі барлық мамандықтар мен біліктіліктердің ішінде бала тәрбиесі үшін «Мектепке дейінгі ұйымдардың тәрбиешісі» мамандығы бәрінен де маңызды, әрі қызықты.

Ұрпақ тәрбиесі – отбасынан бастау алады десек те, ғылымға негізделген әдіс-тәсілмен берілетін тәлім-тәрбие ісі көбінесе балабақшадан басталып, тәрбие мен білімнің алғашқы дәні мектепке дейінгі тәрбиеде беріледі.

Әсіресе, балабақшадағы тәрбие бала табиғатына ерекше әсер етіп, оған өмір бойы өшпестей із қалдырады. Бала бойындағы жақсы қасиеттер мен мүмкіндіктерді ашып, олардың өнегелі де тәрбиелі болып тәрбиеленуіне балабақшаның маңызы зор екені белгілі. Сол себепті қоғам үшін осы мамандықтың маңызы өте зор. Тәрбиеші мамандығы баланы тәрбиелеп қана қоймай, мектепке дайындай отыра бала бойында дамудың кірпішін қалап беретіні сөзсіз.

Тәрбие мен білім – егіз. Мектеп жасына дейінгі балаларды дамыту мәселесі қоғамның ажырамас бөлігі. Егемен еліміздің талабына сай мектепке дейінгі тәрбие мен білім беру, қазіргі заманға сай білімді де тәрбиелі ұрпақ тәрбиелеу – білімді, жан-жақты тәрбиешілердің еншісінде. Заман өзгерген сайын әдіс-тәсілдер көбейіп, жаңарып, толығып жатыр. Балалардың тілін дамытуды, жас ерекшеліктеріне сай білім негіздерін үйрету үшін жаңа әдістер мен технологияларды өз тәжірибемізде қолдануға ізденеміз. Жаңа технологияны, әдіс-тәсілдерді тиімді қолдану үздіксіз тәрбие беру мен білім сапасын арттырады.

Осындай жаңартылған білім беру әдіс-тәсілдерін мен 4 жылдық оқуда толық меңгере алдым. Колледждің алған білімінен жыл сайын үздік жас мамандар болып қаншама тәрбиешілер жұмысқа орналасуда және еңбек өтілі көп педагог-тәрбиешілерден болашақ мамандар мамандық туралы тәжірибе алмасу үшін білім ордамыз бар жағдайды жасауда. Тәрбиешінің бір бойында бірнеше қызмет бар. Ол жаңа үрдісте заманауи



технологияларды енгізу арқылы ұйымдасқан оқу қызметі, семинарлар, ғылыми жұмыстар мен және тағы да басқа сайыс — байқауларды ұйымдастырып өткізуші, басқару арқылы нәтижелерге қол жеткізуін қолдаушы болып танылады.

Тәрбиеші – жүрегі жақсылық пен жаңалыққа толы ұлы тұлға. Сол бойындағы барлық білім мен білікті, тәрбиені баланың жүрегіне жеткізу үлкен қасиет. Тәрбиеші тәрбиесін шын қабылдаған бала болашақта сөзсіз ұлы тұлғаға айналады. Ұлы Абай атамыз:

«Ақырын жүріп, анық бас,

Еңбегің кетпес далаға,

Ұстаздық еткен жалықпас,

Үйретуден балаға!» — деп жырлап кеткендей, әрбір ұстаз бұлақ түбінен асыл тас іздегендей балаға мән мен мағынаға толы білімді үйретуі керек.


## САБАҚТЫҢ ТАҚЫРЫБЫ: «ДӘРУМЕНДЕР ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ МАҢЫЗЫ»






*Ақтөбе қаласы  
№47 жалпы білім беретін орта мектебі  
биология пәні мұғалімі, педагог- сарапшы  
Избасарова Асел Орынбасаровна*

<b>Бөлім:</b>	<b>8.1D Қоректену</b>
<b>Педагогтің аты-жөні:</b>	<b>Избасарова Асел Орынбасаровна</b>
<b>Сабақтың тақырыбы:</b>	<b>Дәрумендер және олардың маңызы</b>
<b>Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаты</b>	8.1.2.5 адам ағзасындағы дәрумендердің маңыздылығын сипаттау 8.1.2.6 құрамында дәрумендердің маңызды мөлшері бар азық-түліктер тізімін жасау.
<b>Сабақтың мақсаты:</b>	-Тамақта дәрумендерді сақтау ережелерін анықтайды. -Дәрумендер типі мен құрамында дәрумендер бар азық-түлік өнімдерінің тізімін табады

### Сабақтың барысы:

Сабақ кезеңі/Уақыты	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы	Амандасу, түгендеу «Анти-жалқаулық» арқылы бағалау. «Біліміңді таныт» әдісі арқылы «Wordwall» платформасында,алдыңғы білімді еске түсіру.	Мұғаліммен амандасады. Оқушылар алдыңғы білімді еске түсіре отырып,жаңа сабақты меңгереді.	Мұғалім кері байланыс беріп отырады  Оқушылар дәрумендер	«Wordwall» платформа сы 

			арқылы бағаланады.	
Мағынаны тану. «Тақырыпты таны» әдісі	Оқушылар тақтада көрсетілген 42 әріптен бүгінгі тақырыпты ашады. Әріптерден дәрумендерді атайды.  -Бүгінгі тақырыбымыз қандай болуы мүмкін? Оқушыларға сабақтың тақырыбы мен мақсаты таныстырылады.  Дәрумендердің адам ағзасы үшін қандай маңызы бар? -Дәрумендер дегеніміз қандай заттар?	Оқушылар өз жауаптарын ортаға салады.Сыныптық талқылау арқылы жаңа тақырыпты анықтайды.		<a href="http://www.vitaini.ru/page_18.html">http://www.vitaini.ru/page_18.html</a>
Сабақтың ортасы	<b>Жаңа сабақ.</b> Тақырыпты ашу мақсатында <b>бейнеролик</b> ұсыну. «Менің орныққан күн тәртібім...»   <b>Қалыптастырушы бағалау тапсырмасы</b>  <b>Тапсырма 1.</b> Дәрумендердің маңызын көрсетіңіз. А) Зат алмасу бұзылады В) Ағзаның улануына әкеп соғады С) Аурулардың пайда болуын күшейтеді D) Жұқпалы ауруларға қарсы тұруын жоғарлатады 2. Суда еритін дәруменді белгілеңіз. А) D B) E C) C D) A 3. Майда еритін дәруменді белгілеңіз. А) A B) B тобындағы дәрумендер C) C D) PP 4. Ағза үшін дәрумендердің маңызын сипаттаңыз.	Оқушылар өз күн тәртібін дәптеріне жазып ,ойларын ортаға салады.  - дәрумендердің маңызын анықтайды; - дәрумендердің суда еритін түрін ажыратады; - дәрумендердің майда еритін түрін ажыратады; - дәрумендердің маңызын түсіндіреді.	Дәрумендер	<a href="https://www.youtube.com/watch?v=E_SYMnpKxS_c">https://www.youtube.com/watch?v=E_SYMnpKxS_c</a>  <a href="http://www.100vitaminov.ru/disease.php">http://www.100vitaminov.ru/disease.php</a>  Презентация слайдтары  <a href="https://www.twig-bilim.kz/kz/film/vitamin-deficiencies">https://www.twig-bilim.kz/kz/film/vitamin-deficiencies</a> 

	<p><b>Гиповитаминоз-ағзадағы дәрумендердің жетіспеушілігі</b>  <b>Авитаминоз-қандай да бір дәруменнің күрт жетіспеушілігінен болатын ауру.</b>  <b>Гипервитаминоз-ағзадағы дәрумендер мөлшерінің артуы</b></p> <p>Дәрумендер ерігіштігіне байланысты бөлінеді.  1.Суда еритіндер – В,В3,В12,В6,В2,С,Н  2.Майда еритін –А,К,Д,ЕА,Q</p> <p><b>Сәйкестендіру әдісі:Егер дәрумендер жетіспесе.....</b></p> <p><b>3-тапсырма.</b> Тақтадағы құтыға құнарлы дәрумендерді жинау арқылы тапсырма орындау.</p>	 	<p>Оқушылар сәйкестендіреді</p>	 <p>Презентаци яслайдтары</p>
<p>Сабақтың соңы</p>	<p><b>Бекіту сұрақтары.</b></p> <p><b>Бағалау.</b></p> <p><b>Кері байланыс.</b></p> <p>AnserGarden платформасы</p>	<p>Оқушылар «Бес сұрақ» әдісі арқылы бекіту сұрақтарына толық,нақты жауап беру. Оқушылар AnserGarden платформасы арқылы тақырыпты қаншалықты меңгергенін көрсетіп,кері байланыс береді.</p>	<p>Жинаған дәрумендер санына қарай оқушылар бағаланады.</p>	<p>Сұрақтар</p> <p><a href="https://www.twig-bilim.kz/kz/film/vitamin-deficiencies">https://www.twig-bilim.kz/kz/film/vitamin-deficiencies</a></p>

## ГЕОГРАФИЯ ПӘНІН САРАЛАУ ТӘСІЛІ НЕГІЗІНДЕ ОҚЫТУ



*Маңғыстау облысы, Бейнеу ауданы  
“Бейнеу жалпы білім беретін мектеп” КММ  
география пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші  
Тлеулиева Даметкен Аллабергеновна*

Менің педагогикалық іс-әрекетімнің басты мақсаты- өзін-өзі дамытатын тұлғаны, яғни оқуды қалайтын және білуге құштар тұлғаны қалыптастыру.

Оқу үдерісіндегі сараланған тәсіл әр оқушыға, оның шығармашылық даралығына назар аударуды білдіреді. Бұл дегеніміз - әр мұғалім сыныптағы әр баланың нақты және әлеуетті мүмкіндіктерін пайдалану мүмкін болатын жағдайларды жасауы керек. Сыныпта оқушылар интеллектуалды және жеке қабілеттерін ескермей, тек жас принципі бойынша жиналады, сондықтан олар білімді игеруде бірдей алға жылжи алмайды.

Сараланған тәсіл балаларға өздерінің даралығын, шығармашылығын көрсетуге мүмкіндік береді, оларды қорқыныш сезімінен арылтады және оларға өздеріне деген сенім ұялатады.

Жаңа стандарттарды оқыту шеңберінде, сәйкесінше, қазіргі кезде мектеп білімінде болып жатқан өзгерістердің мәні үлкен рөл атқарады, оны біртұтас оқытудан сараланған оқытуға көшу ретінде анықтауға болады. Осы мәселені шешу барысында Мен өзіме келесі міндеттерді қойдым:

- білім көздерімен жұмыс жасау үшін қажетті географиялық дағдылардың негіздерін қалыптастыру;
- оқушылардың әрі қарай оқу үшін қажетті білім мен дағдыларды игеруі;
- пәнге қызығушылықты дамыту;
- танымдық белсенділікті дамыту;
- проблемалық жағдайлар жасау.

Бұған дейін менің оқудағы қайшылықтар туралы көзқарасым төмендегідей болды:

- зерттелетін материалдың көлемі мен сағат саны арасында;
- оқыту әдістерінде: мұғалімнің басым рөлі және оқушылардың белсенділігінің төмендігі.

Қазір саралау баланың бейімділігін, мүмкіндіктерін, мүдделерін ескере отырып жүзеге асырылады. Осы мақсатта келесі әдістерді қолданамын:

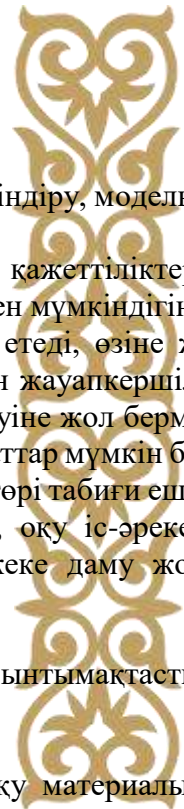
- пән материалдарын әр түрлі қарқынмен оқу;
- оқушыларға әртүрлі көмек түрлерін жүзеге асыру;
- қосымша әдебиеттермен танысу және жұмыс тәртібі.

Оқудың түрлі деңгейлері, еңбекқорлықтың болуы және болмауы, оқуға деген қызығушылық, жұмысқа қабілеттілік және балалардың қабілеттеріндегі айырмашылықтардың басқа себептері оқытудың жаңа тәсілдерін қажет етеді, өйткені дәстүрлі оқыту жүйесінде барлығын оқытуды орнату мектептің үлгерімсіздікпен күресіп, орташа оқушыға бағытталуына әкеледі. Барлығына қойылатын бірыңғай талаптар қабілетті, ерекше балалардың дамуын тоқтатуы мүмкін, бұл білімге деген шынайы қызығушылықты тудырмайды. Оқушылармен жұмыс кезінде оқудың төмендеуі оқушының әлсіз жақтарына бейімделуді болдырмайды.

Оқытудың жаңа тәсілі барлық оқушылардың ақыл-ой дамуына белсенді әсер етуге мүмкіндік береді.

Оқушылардың оқу материалын игеру қарқыны, сондай-ақ үйренген білімдері мен дағдыларын өз бетінше қолдану қабілеті бойынша объективті айырмашылықтары бар. Оқу міндеттерін құру кезінде материалдың мазмұнын игеру деңгейіне сүйене отырып, мен оқушылардың келесі оқу әрекеттерін ескеремін.

Деңгей оқу әрекеттері



1. Шығармашылық болжау, бағалау, дәлелдеу, жобалау.
2. Ішінара-іздеу сипаттау, ерекшеліктерін анықтау (себептері мен салдары), талдау, түсіндіру, модельдеу.
3. Репродуктивті атау, өлшеу, көрсету, анықтау, картаға түсіру.

Оқушылар бір сыныпта және бір бағдарламада оқып, олардың қажеттіліктеріне, қызығушылықтарына, қабілеттеріне сәйкес келетін меңгеру деңгейін таңдау құқығы мен мүмкіндігіне ие болады. Дәл осы тәсіл оқушының мектептегі психологиялық жайлылығына ықпал етеді, өзіне және айналасындағыларға деген құрмет сезімін қалыптастырады, қабылданған шешім үшін жауапкершілікті арттырады. Ассимиляция деңгейін таңдау мүмкіндігі оқушының шамадан тыс жүктелуіне жол бермейді және оның күш-жігерін бейімділік пен қызығушылық саласына бағыттайды. Егер мақсаттар мүмкін болса және олардың жетістіктері ынталандырылса, онда оқушылар үшін жетістікке жетуден гөрі табиғи ештеңе жоқ. Сондықтан деңгейлік дайындықтың ашықтығы ілімнің жағымды мотивтерін, оқу іс-әрекетіне саналы көзқарасты қалыптастыру механизмі болып табылады және оқушының жеке даму жолын таңдауда өзін-өзі бағалауына сүйенуге мүмкіндік береді.

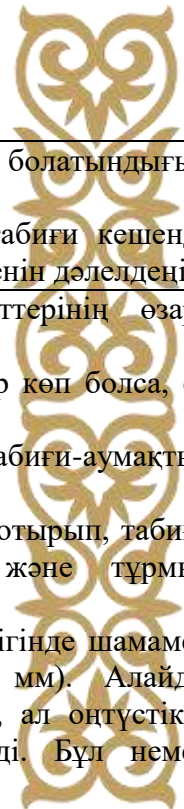
Жұмыс тәжірибесінің жетекші педагогикалық идеялары:

- өзара сенім мен құрмет негізінде сараланған оқыту процесінде педагог пен оқушының ынтымақтастығы;
- оқушыға барынша көмек көрсету;
- еркін таңдау.

Әр тақырыпта жұмыс жасаудың қалыптасқан жүйесі әр деңгейдегі сабақта оқу материалының мазмұнының күрделілігінің дәйекті өсуін қамтамасыз етеді.

### Оқушылардың даму деңгейлерін тексеруге арналған тапсырмалардың мысалдары

Деңгей	Мазмұны
Репродуктивті	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Біздің еліміздің жер бедерінің негізгі нысандарын орналастыруда аумақтың геологиялық құрылымына қандай тәуелділік бар? Нақты мысалдар келтіріңіз.</li><li>2. Муссон климатының типтік ерекшеліктерін атаңыз және олардың себептерін түсіндіріңіз.</li><li>3. Сіз білетін табиғи ресурстардың барлық түрлерін атаңыз.</li><li>4. Сіз білетін барлық климат тудыратын факторларды атаңыз.</li><li>5. Мысалдар арқылы нақты аумақтарды көрсетіңіз географиялық орналасудың табиғаттың басқа компоненттеріне әсері.</li><li>6. Климат табиғаттың қандай компоненттеріне әсер етеді?</li><li>7. Табиғи аймақтардың өзгеру себептерін атаңыз.</li><li>8. Шығыс Еуропа жазығының табиғат ерекшеліктерін сипаттаңыз.</li><li>9. Қазақстанның Алатау аймағына сипаттама беріңіз.</li></ol>
Ішінара-іздеу	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Жер бедері, климат және аумақтың ішкі сулары арасында байланыс бар екенін дәлелдеңіз.</li><li>2. Орал тауларының мысалында аумақтың тектоникалық құрылымы, рельефі мен пайдалы қазбалары арасындағы байланысты түсіндіріңіз.</li><li>3. Түсіндіріңіз. Батыс Сібірде батпақтардың пайда болуына қандай себептер себепкер болды.</li><li>4. Кавказ тауларының мысалында рельефтің табиғи аймақтардың өзгеруіне қалай әсер ететінін түсіндіріңіз.</li><li>5. Қиыр Шығыс климатының қалыптасуында қандай климат түзуші факторлар маңызды рөл атқарады?</li><li>6. Табиғаттың кез келген үш компонентінің өзара әрекеттесуіне мысал келтіріңіз және сызба арқылы қатынасты көрсетіңіз.</li><li>7. Каспий маңы ойпатының климаттық жағдайлары мен ресурстарын бағалаңыз.</li><li>8. Өзендердің толықтығы табиғаттың қандай компоненттеріне байланысты? Ресейдің ең терең өзендерін атаңыз, оларды</li></ol>



	<p>экономикалық қызметте қалай қолдануға болатындығын көрсетіңіз.</p> <p>9. Өз салаңыздың мысалын қолдана отырып, табиғи кешенде табиғат компоненттерінің өзара байланысы бар екенін дәлелдеңіз.</p>
<b>Шығармашылық</b>	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Өзендердің мысалында табиғат компоненттерінің өзара байланысын көрсетіңіз (схемалық түрде).</li><li>2. Неліктен Орал өнеркәсіптік ауданында өзендер көп болса, су мәселесі өткір?</li><li>3. Орта Сібір үстіртінің мысалында бұл аумақтың табиғи-аумақтық кешен екенін дәлелдеңіз.</li><li>4. Табиғи аймақтардың бірінің мысалын қолдана отырып, табиғи жағдайларға байланысты адамның жұмыс және тұрмыс жағдайларының ерекшеліктерін көрсетіңіз.</li><li>5. Батыс Сібір жазығының солтүстігі мен оңтүстігінде шамамен бірдей жауын-шашын түседі (шамамен 300 мм). Алайда, солтүстікте аумақ Батпақты (тундра, батпақтар), ал оңтүстікте ылғалдың жетіспеушілігі (құрғақ дала) сезіледі. Бұл немен байланысты?</li><li>6. Тайга орманды аймағында далаға қарағанда едәуір көп қоқыс бар. Алайда, дала топырақтары (чернозем) Тайга топырақтарына қарағанда едәуір құнарлы (шымтезек подзоликтері), бұл қандай себептермен түсіндіріледі?</li></ol>

Оқушыларды зерттелетін пәнді қабылдауға дайындық деңгейіне қарай саралау үшін алдымен оқу жылы мен географияның әртүрлі бөлімдері бойынша үш деңгейлі бақылау карталарын дайындаймын. Карточкаларда репродуктивті деңгейде үш сұрақ бар, оларға жауаптарды бір балмен бағалаймын және осылайша ұсынылған үш сұраққа жауап бере отырып, оқушы өз балын алады. Осы сұрақтардан басқа, мен картаға іздеу деңгейінің бір сұрағын және шығармашылық деңгейдің бір сұрағын қоямын. Осы сұрақтардың әрқайсысына жауап бере отырып, оқушы жауап үшін тағы бір ұпай алады және "9" немесе "10" балл алу мүмкіндігіне ие болады.

Көп деңгейлі үлестірмелі тапсырмалар белгілі бір уақыт аралығында (7-10 минут) шағын көлемді оқу материалын оқығаннан кейін ағымдағы бақылау ретінде қолданылады. Жұмысты тексеру үшін дұрыс жауаптармен салыстырған кезде өзін немесе өзара бақылауды қолданады. Жұмыстарды бағалау критерийлері туралы және оқушының журналына немесе күнделігіне белгі қою туралы сұрақтарды мұғалім өз бетінше шешеді. Мұндай бақылау оқушыны дұрыс бағалауға және оның деңгейін анықтауға көмектеседі.

Сабақта үлгермеген оқушыға көмек көрсету - бұл тақырыпты игеруге қызығушылықты сақтау шараларын қолдану. Оқу материалын түсіну дәрежесін анықтайтын сұрақтар мен үлгерімі төмен адамдарға жиі жүгіну, оларды аспаптарды, тәжірибелерді дайындау кезінде көмекші ретінде тарту және т.б. проблемалық оқыту кезінде ұсыныстар айтуға, қорытындылар мен тұжырымдарға немесе күшті оқушы айтқан мәселенің мәнін түсіндіруге тарту.

Дарынды балалармен жұмыс жасау кезінде мен "көлденең байыту" принципін қолданамын, яғни география бағдарламасында белгіленген тұжырымдамалық деңгейде білім, іскерліктер мен дағдылардың көлемін арттыру.

Мақсат-оқушылардың ғылыми-зерттеу жұмыстарына деген талғамын дамыту сияқты үлкен білім беру емес. Күрделі тапсырмаларды орындауға бейімділік, шығармашылық, логикалық ойлау қабілеті, сондай-ақ оларға өз қабілеттеріне деген сенімділікті нығайту.

Мен оқушыларға үй тапсырмасын саралауды ұсынамын. Мысалы:

1-деңгей:Параграф мәтінін зерттеу. Сұрақтарға жауап беру.

2 –деңгей: Параграф мәтінінде аталған барлық географиялық нысандарды контурлық картаға салыңыз.

3-деңгей: Қосымша әдебиеттерді қолдана отырып, осы тақырып бойынша қызықты фактілерді таңдаңыз.



География сабақтарында мен сана саласындағы рефлексияны, өз іс-әрекетімді өзін-өзі бағалауды қолданамын; өз дағдыларым саласында біліммен болған (білімім тереңдей түсті, кеңейді, жүйеленді, жаңаларын алды). Мысалы: "білім баспалдағы", "Аяқталмаған сөйлем" және т. б.

Тиімділік:

- балаларды теңестіру мен орташалауды алып тастау;
- оқу жетістіктерінің деңгейі жоғары және жеткілікті топтарда оқу мотивациясының деңгейін арттыру;
- оқу мен пәндік материалды игеруді жеңілдету үшін балаларды оқушылардың қабілеттері бойынша тең топтарға біріктіру;
- әлсіз оқушылар үшін жұмсақ жағдай жасау.
- күшті және әлсіз оқушыға көмектесу мүмкіндігі бар;
- оқу процесіне нашар бағдарланған оқушылармен тиімдірек жұмыс жасау мүмкіндігі пайда болады;
- мықты оқушылардың білім беруде тезірек және тереңірек көтерілуіне деген ұмтылысы жүзеге асырылады;

Сабаққа дайындық кезінде мұғалім үшін барлық еңбек сыйымдылығына қарамастан, сіз көп уақыт жұмсауыңыз керек, бірақ қанағаттану жоғары, нәтижелер мақсатты ақтайды, оқушылар өз мүмкіндіктеріне байланысты жұмыс жасайды, тақырыпқа қызығушылық танытады. Олар білімді игереді, оқытудағы жеке және сараланған тәсілдер негізінде тұлғаның жан-жақты дамуы жүреді. Білім беру процесінің барлық қатысушылары арасында қолайлы психологиялық микроклимат қалыптасады.

### **Пайдаланылған әдебиеттер:**

1. Апатова Л.В. Географияны оқытуда оқушыларға сараланған көзқарас. Брянск, 2005, 58 б.
2. Апатова Л.В. Орта мектепте физикалық географияны оқыту процесінде оқушыларға сараланған көзқарас. М., 2017, 16 Б.
3. Долгунов В. Бұл күрделі таным процесі: даралау және саралау. Педагогика. 2000, №4.
4. Иванов. Ю. А. Сараланған оқыту / Ю. А. Иванов / жүйе ретінде саралау-М.: жаңа мектеп. 1992: 1-бөлім. - Б.43-64.
5. Моргун В.Ф. Интеграция және сараланған білім: Жеке және технологиялық аспектілер/мектеп технологиясы. – 2018. – № 3.

## МӘДЕНИЕТТІ АНА – МӘДЕНИЕТТІ ҰЛТ



*БҚО, Орал қаласы  
Орал гуманитарлық – техникалық колледжі  
директорының оқу-тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары  
БҚО ҚХА Аналар кеңесінің мүшесі  
Отарбай Айнұр Жетіруқызы*



Қазір республикалық Аналар кеңесі аясында «Мәдениетті ана – мәдениетті ұлт» жобасы жасакталып, жоспарлы түрде жұмысы жүргізілуде.

### **Жобаның мақсаты:**

Қоғамда әйел мен ананың рөлін, отбасы құндылықтары мен отбасы институтының маңыздылығын, сондай-ақ жастар мен болашақ ұрпақты рухани-адамгершілік пен патриоттық тәрбиелеудегі ата-аналардың рөлін арттыру.

### **Міндеттері:**

Жас ұрпақтың қоғамдық санасын жаңғырту негізінде ұлттық мәдениет пен үздік дәстүрлерді және сабақтастықты сақтауға жағдайлар жасау;

Жастарды этносаралық келісімді, толерантты қарым-қатынастарды ілгерілетуге, ұрпақтар сабақтастығын сақтауға және нығайтуға тарту;

қоғамдық, саяси, әлеуметтік, іскерлік және басқа да салаларда аналардың әлеуетін іске асыру үшін жағдайлар жасау;

аналар үшін қолайлы әлеуметтік-экономикалық жағдай жасауға көмектесу;

аналарға, әйелдерге қатысты кемсітушілікке жол бермеу және олардың мүдделерін қорғау бойынша құқықтық мәселелерді түсіндіруге көмектесу. Жоба аясында аналар кеңесі аналарға ана тілін үйретуді, елге танымал аналарымызды қазақтың салт дәстүрін жастарға насихаттауды, отбасы шаңырақ арын шайқалтпау үшін келін болуды, ене болуды, баланы рухани тәрбиелеуге кеңес беруді қолға алуда. Қоғамдағы жас аналарға ұлттық тәрбие беру. Отбасының ұйтқысы ұлттың тәрбиесі анадан бастау алады.

Батыс Қазақстан облысы бойынша аналар кеңесінің төрайымы Шалқыма Хайроллақызы Құрманалинаның бастауымен облыс, аудан ауыл деңгейінде Мәдениетті ана- мәдениетті ұлт жобасы аясында ауқымды жұмыстар жасалуда. Аналардың алдында тұрған мақсат ол- ұлтының ұрпағын қазақ халқының тәлім –тәрбиесін жалғастырып болашақты ауызбіршілікте, отбасылық құндылықты сақтай отырып тәрбиелеу. Отбасындағы әже мен ананың міндетін анықтауда аналар кеңесінің рөлі жоғары.

Мәдениеттің ең басты күретамыры тіл, дін, дүниетаным, мағлұмат, тарихи сана мен жад. Біздің қолданатын заттық (материалдық) және рухани дүниелеріміз бен қам қарекеттеріміз мәдениетіміздің көрінісі болып табылады. Осы мәдениеттің қанға сіңуі және келесі ұрпаққа аманат ретінде берілуіндегі ең басты қызметті тіл атқарады. Егер ана тіл шұбарланып тұншығар болса, ой да көмескеленіп, мәдениет те жойылады.

«Мәдениет ұлттың бет-бейнесі, рухани болм ысы, ақыл-ойы, парасаты» деп дана халқымыз тек айтпаса керек. Қарап отырсақ, жер бетіндегі өркениетті елдер ең алдымен тарихымен, мәдениетімен, ұлтын ұлықтаған ұлы тұлғаларымен, әлемдік мәдениеттің алтын қорына қосқан үлкенді-кішілі үлесімен мақтанып, тек өздерінің төл мәдениеті арқылы ғана басқаға танылып жатады. Осындай халықтардың

қатарына өзімізді яғни, қазақ халқында жатқыза аламыз. Халық арасындағы «Отан отбасынан басталады» деген қағидаға айналған сөз қай кезде болсын өзгерген емес, өзгермек те емес. «Отбасы – Қазақстан қоғамының дінгегі, экономикадағы, мәдениеттегі, әлеуметтік саясаттағы барлық жаңа жетістіктерінің негізі» отбасы тәрбиесі қоғам үшін қаншалықты маңызды екендігін көрсетеді. Отбасы - кез келген адам өмірінің ең маңызды бір бөлігі. Туған ұясы атанған отбасы қажеттілігін ешқашан жоғалтпайды. Өйткені, ол белгілі бір әлеуметтік институт. Тәрбиенің негізі жанұядан бастау алатындықтан, оған немқұрайлылық таныту мүмкін емес.

«Барлық ұлтта, барлық дінде, барлық елде бір ғана мақсат қойылады. Ана – адамзаттың ұрпағын жалғастырушы және тәрбиелеуші. Сол себепті еліміздегі барлық ұлт пен ұлыстың басын біріктіріп отырған Қазақстан халқы Ассамблеясының жанындағы Аналар кеңесі ұлтты тәрбиелеуге, отбасы құндылығына аса назар аударып жұмысты жандандыруда. Ана бір қолымен бесі тербетсе бір қолымен әлемді тәрбиелейді деген нақыл сөз бар.

Қазақта «Ұяда не көрсең ұшқанда, соны ілерсің», «Ата көрген, оқ жонар, Шеше көрген тон пішер», «Кішіге ізет, үлкенге құрмет», «Атаға не қылсаң, алдыңнан сол келеді», «Әкеге қарап ұл өсер, шешеге қарап қыз өсер» деген көптеген өлшемдер бар. Осы өлшемдерге қарайтын болсақ, бар мәселе отбасынан басталатынын ұғуға болады. Ұлт болашағында отбасы ең басты тұғырды иеленеді.

«Ұлтты ана тәрбиелейді. Отбасылық құндылықтарының мәуелі бәйтерегі ол ана. Ана өз ұрпағына дұрыс жолды меңзеп, жақсыдан үйренуге, жаманнан жиренуге, рухани бай болуымызға, халық үшін жанымызды пиде етуге септігін тигізеді. Ананы әр үйдің шам-шырағы, жанған бағы, құндылықтардың негізін салушы деуге болады. Анадан алынған тәлім-тәрбие өмір бойына созылады.

Ананы құрметтеу, дүниеде анасыз адам жоқ. «Алып та анадан туады». Қаламы жүйрік жазушы да, сөз бастаған шешен де, ел бастаған көсем де ана көкірегінен нәр алған. Ана – барлық өмірдің бастауы. Баласын мәпелеп өсіріп, жақсы азамат болып өскенін қалайды. Адам бойындағы барлық асыл қасиеттер күннің нұрынан, ананың ақ сүтінен дариды. Отбасының береке-бірлігін де, тұтастығын да сақтайтын Ана. Ана – тіршіліктің алтын арқауы. Асыл ана туралы қасиетті де құдіретті сөздер, аңыз - әңгімелер жеткілікті. «Жәннат – ананың табанының астында» - деген қасиетті хадисте. Осы сөздердің астарында теңіздей терең мағына жатқаны аян.

Аналар кеңесі Батыс Қазақстан облысы Қазақстан халқы Ассамблеясы жанындағы консультативтік – кеңесші орган болып табылады. Кеңес құрамына көп балалы аналар, Қазақстан халқы Ассамблеясының мүшелері, ана мен бала мәселелерімен айналысатын қоғам қайраткерлері кіреді. Менде осы аналар кеңесінің мүшесі ретінде түрлі қоғамдық жұмыстардың басында өз үлесімді қосып келемін.

Батыс Қазақстан облысы Қазақстан халқы Ассамблеясының жанындағы Аналар кеңестерінің саны – 157. Оның ішінде 1 - облыстық, 1 - қалалық, 12 – аудандық және 143 - ауылдық округтерде. Аналар кеңесінің құрамы: облыстық 22 адам бар, қалалық - 24, аудандық - 170 адам, ал ауылдық округтер бойынша – 1014, барлығы 1230 адам қамтылып отыр. Жыл сайын жоспарлы түрде жұмыстар іске асырылуда.

Батыс Қазақстан облысы Қазақстан халқы Ассамблеясының барлық деңгейдегі аналар кеңесінің мүшелері республикалық деңгейдегі ұйымдастырылатын ҚХА жанындағы аналар кеңесінің кеңейтілген отырыстарына, қазақстандық патриотизмді, толеранттылықты ұлттық дәстүрлер мен отбасылық құндылықтарды нығайту және сақтау, ҚР президенті Қ.К.Тоқаевтың Қазақстан халқына дәстүрлі Жолдауларын тұрғындар арасында насихаттауға, «Болашаққа бағдар: Рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласы аясында білім мен бәсеке, прагматизм мен ұлттық бірегейлікті сақтау, ұлттық салт-дәстүріміз, тіліміз бен өнеріміз, әдебиетіміз сияқты ұлттық құндылықтарды бойымызға сіңіруге бағытталған көптеген облыстық іс-шараларға қатысып, ұйымдастырып отырады.

Аналар кеңесінің отырысы тұрақты ұйымдастырылып, «Отбасылық құндылықтарды сақтауға бағытталған жұмыстар», «Ұлттық салт-дәстүрді сақтау» «Отбасы институтын дамыту, ажырасудың алдын алу», «Көп балалы және жағдайы төмен отбасыларға әлеуметтік қолдау көрсету аспектілерімен

қатар, масылдық көңіл-күйді төмендету», «Көпбалалы аналардың отбасы тәрбиесінен үлгі» кездесулер, «Балалар мен әйелдерге қатысты тұрмыстық зорлық –зомбылықтың алдын алу, және олардың қауіпсіздігін нығайту жөніндегі шаралар» және т.б мәселелер қаралып, құзыретті органдарға жіберіліп, шешімдер бойынша жұмыстар жалғасын табууда.

Ауданындық аналар кеңес мүшелерінің қатысуымен «Супер әке, епті ұл» отбасылық спорттық сайыс, «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы» мәдениетті қалыптастыру мақсатында, жемқорлыққа жол бермеу жөнінде дөңгелек үстел ұйымдастырылды. «Отбасым – мақтанышым», «Мерейлі отбасы», «Менің бақытты отбасым» посттар мен бейнероликтер жариялайды. «Менің Отаным – менің отбасым» «Әжелердің ертегілері», «Бесік жырын білесің бе?» «Менің мамандығым - менің бақытты болашағым» «Отбасылық дәстүрлер», «Жақсы келін - ырысың» атты аудандық келіндер байқауы, «Ақжайық өңірінің оқырман отбасы - 2022» «Шаңырақ сәні – сыйластық» атты Аتكешевтер отбасымен кездесу сағаты оздырылды. Отбасы күніне орай, барлық ауданымыздың ауылдық округінде де «Отбасы - ұлттың тірегі» атты мазмұнды үлкен шаралар оздырылып, «Мерейлі отбасы» сайысы облыста дәстүрлі ұйымдастырылады.

«Мәдениетті Ана - мәдениетті ұлт» тұжырымдамасының келесі бағыты «Тұғырлы отбасы – бақытты балалық шақтың бастауы» бағыты бойынша БҚО Татуласу орталығында «Медиация – әлеуметтік және саяси тұрақтылықтың ресурсы» тақырыбында медиация кабинеттерінің Ашық есік күнінде қоғамдағы жалғызбасты аналар, ажырасқан аналардың басындағы мәселелері қаралып тегін көмек көрсету мақсатында ұйымдастырылғаны аналарға үлкен көмек болды деп ойлаймын.

Республика көлемінде ұйымдастырылған «Ақ орамал» акциясының аясында БҚО ҚХА Аналар кеңесінің ұйымдастыруымен, БҚО ІСБ «Қоғамдық келісім» КММ басшысының орынбасары – М.Султанғалиев, БҚО ҚХА Аналар кеңесінің төрайымы - Ш.Х.Кұрманалина, БҚО ҚХА Аналар кеңесінің мүшелері мен көп балалы аналар, және ШЖҚ «Облыстық перинаталдық орталық» МКК –ның босану бөлімі - ның директорының орынбасары қатысуымен, «Ана бір қолымен бесікті тербеп, екінші қолымен әлемді тербетеді дегендей» - жаңа туған нәрестелерді ШЖҚ МКК «Облыстық перинаталдық орталық» босану бөлімінде, жас босанған аналарға Ақ орамал мен гүл шоқтарын сыйға тарту рәсімі өте жоғары деңгейде өтіп, жас аналарға орамал тағудың маңызын ұғындыру, «Ақ орамалдың» қасиетін өскелең ұрпаққа дәріптеу, салт-дәстүрімізді ұлықтау бойынша, жаңа туған нәрестеге ананың ақ сүтімен, ананың әлдіі, батырлық пен батылдықты, ақылдылық пен саналықты, мейірімділік пен ізеттілікті балаға дарыту. Осы алғышарттарды арқалаған акцияның да мақсаты – қоғамдағы адамдарды бейбітшілік пен тұрақтылық құндылығын сезінуі мен өзара құрмет көрсетуге, ұстамдылық пен саналылық, атаулыны болдырмау үшін ынтымаққа шақыру болып табылады.

Негізгі жұмысым студенттермен тікелей қатысты болғандықтан қоғамдағы жастардың мәселесі мені жие алаңдатады. Жастардың тәрбиесі бүгін өте қиын деп айтуға болады. Тәрбие отбасынан бастау алады. Егер өсіп келе жатырған жас баланың отбасы толық болмаса ер баланың тәрбиесімен айналысатын әке болмаса, аналық қамқорлығын беретін ана бала асырау үшін жұмыс жасап жүрсе бала қараусыз қалып жатады. Міне осы мәселелермен айналысу үшін аналар кеңесінің мүшелері жастармен, студенттермен жие кездесіп оларға қатысты мәселелер талқылауға араласып отырады.

Мәдениетті ана ол ұлттың мәдениеті, Халықтың тыныштығы елдің тұрақтылығы болашақтың қолында. Жастардың тәрбиесі дұрыс болуы үшін алдыңғы қатарлы ана, әжелеріміздің тәрбиесін, өнегесін үлгі ету керекпіз.

## ГЕОГРАФИЯ САБАҚТАРЫНДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

*Алматы қаласы  
119 мектеп-лицейдің  
география пәнінің мұғалімі  
Ажакова Асель Абайбековна*

Қазіргі педагогика өзін - өзі анықтай алатын және әр түрлі жағдайларда әрекет ете алатын, әрдайым тиісті өнімдер-пікір, идеялар, іс-әрекеттер, шығармалар жасай алатын тұлғаны тәрбиелеуге бағытталған. Жалпы орта білім берудің мақсаты оқушылардың таным қабілеттерін дамытуды, алған білімдерін кез келген оқу және өмірлік жағдайда шығармашылықпен пайдалануды, негізгі және пәндік құзыреттіліктерді дамыту құралдары бойынша өзін-өзі дамытуға және өзін-өзі басқаруға дайындығын қамтамасыз ету болып табылады.

География-бұл жер туралы адамдар планетасы ретінде біртұтас түсінік беретін жалғыз оқу курсы. Ол жалпы мәдениетті, соның ішінде экологиялық мәдениетті қалыптастырады; барлық деңгейлерде басқару шешімдерін қабылдау үшін қажет. Ол көптеген дереккөздерден алынған ақпаратты интеграциялауды, белгілі бір халықаралық байланыс тілін-географиялық картаны пайдалануды үйретеді.

Географиялық білім-өз елінің және жерінің құлшынысты иесін адамзаттың ортақ үйі ретінде тәрбиелеудің сенімді негізі. Дәл осы білім қазіргі әлем мен адамзаттың әртүрлілігі мен бірлігіндегі бірлігі туралы саналы түсінік береді. Оқушылар оларды қоршаған материалдық, рухани және мәдени құндылықтарды және адамның кеңістіктегі болмысының мәнін дұрыс түсінуі үшін үлкен географиялық білімнің жинақталуы қажет.

Жаңа педагогикалық технологияларды қолдана отырып, оқу процесін ұйымдастыруда оқушыларды оқытудың заманауи құралдары да маңызды рөл атқарады. Оқытудың негізгі құралы әлі күнге дейін атласпен оқулық болып табылатыны жасырын емес. Дегенмен тиімді оқыту оқу-әдістемелік кешен деп аталатын бірқатар және басқа оқу құралдарын (бағдарламалар, әдістемелік ұсыныстар, оқушыларға арналған жұмыс дәптерлері) пайдалануды қамтиды. Бірақ ОӘК-тен басқа оқытудың басқа құралдары да қолданылады: аудиовизуалды және экрандық-дыбыстық, сондай-ақ әртүрлі интерактивті оқыту құралдары (мультимедиялық энциклопедиялар мен нұсқаулықтар, бейімделген бағдарламалық-әдістемелік кешендер және оларға жақын электрондық оқулықтар, тест-бағдарламалар).

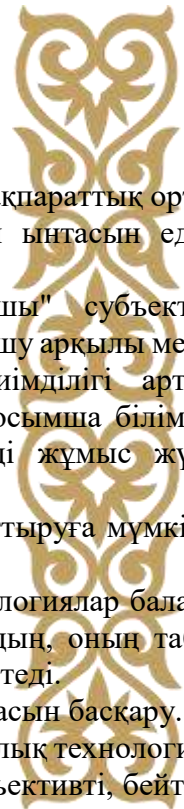
Кез келген жаңа технологияны игере отырып, мұғалімнің жаңа педагогикалық ойлауы басталады: әдістемелік тілдің анықтығы, құрылымы, айқындылығы, әдістемеді негізделген норманың пайда болуы. Сабақтарда педагогикалық технологияларды қолдана отырып, мен географияны оқыту процесін жаңа тұрғыдан қарастырып, жақсы нәтижелерге қол жеткізуге болатындығына көз жеткіздім.

Қазіргі уақытта география сабақтарында әртүрлі педагогикалық инновациялар қолданылады. Дегенмен келесі ең басты инновациялық технологияларды бөліп көрсетуге болады:

1. Пәндік оқытудағы ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ). АКТ-ны білім беру процесінің мазмұнына енгізу әр түрлі пәндік салаларды информатикамен біріктіруді білдіреді, бұл оқушылардың санасын ақпараттандыруға және олардың қазіргі қоғамдағы ақпараттандыру процестерін түсінуіне әкеледі (оның кәсіби аспектісінде).

Мектепті ақпараттандыру процесінің қалыптасқан тенденциясын түсіну маңызды: мектеп оқушыларының информатика туралы бастапқы ақпаратты игеруінен бастап, жалпы білім беретін пәндерді оқу кезінде компьютерлік бағдарламалық құралдарды қолдануға, содан кейін білім берудің құрылымы мен мазмұнын информатика элементтерімен қанықтыруға, ақпараттық технологияларды қолдану негізінде бүкіл оқу-тәрбие процесін түбегейлі қайта құруды жүзеге асыруға.

Нәтижесінде мектеп әдістемелік жүйесінде жаңа ақпараттық технологиялар пайда болады, ал мектеп түлектері болашақ еңбек қызметінде жаңа ақпараттық технологияларды игеруге дайындалады. Бұл бағыт оқу жоспарына информатика мен АКТ-ны зерттеуге бағытталған жаңа пәндерді енгізу арқылы жүзеге асырылады.



Сабақтарда АКТ қолдану тәжірибесі мынаны көрсетті:

а) қашықтықтан білім берудің әртүрлі формаларын қамтитын ашық типтегі мектептің ақпараттық ортасы оқушылардың пәндік пәндерді, әсіресе жоба әдісін қолдана отырып оқуға деген ынтасын едәуір арттырады;

б) оқытуды ақпараттандыру оқушы үшін тартымды, өйткені "мұғалім-оқушы" субъективті қатынастарынан "оқушы-компьютер-мұғалім" неғұрлым объективті қатынастарына көшу арқылы мектеп қарым-қатынасының психологиялық күйзелісі жойылады, оқушы еңбегінің тиімділігі артады, шығармашылық жұмыстардың үлесі артады, мектеп қабырғасында пән бойынша қосымша білім алу мүмкіндігі кеңейтіледі, ал болашақта университеттің мақсатты таңдауы, беделді жұмыс жүзеге асырылады;

в) оқытуды ақпараттандыру мұғалім үшін тартымды, бұл оның еңбек өнімділігін арттыруға мүмкіндік береді, мұғалімнің жалпы ақпараттық мәдениетін арттырады.

2. Пәнді оқытудағы тұлғаға бағытталған технологиялар тұлғаға бағытталған технологиялар баланың жеке басын бүкіл мектептің білім беру жүйесінің орталығына қояды, оны дамытудың, оның табиғи әлеуетін іске асырудың ыңғайлы, жанжалсыз және қауіпсіз жағдайларын қамтамасыз етеді.

3. Оқу процесін ақпараттық-талдамалық қамтамасыз ету және оқушылардың білім сапасын басқару.

Оқыту сапасын басқарудың ақпараттық-аналитикалық әдістемесі сияқты инновациялық технологияны қолдану әр баланың уақытында жеке, сынып, параллель, жалпы мектептің дамуын объективті, бейтарап бақылауға мүмкіндік береді. Кейбір модификациямен ол сыныптық-жалпылама бақылауды дайындауда, оқу жоспарының кез келген пәнін оқытудың жай-күйін зерттеуде, жеке мұғалімнің жұмыс жүйесін зерттеуде таптырмас құрал бола алады.

4. Интеллектуалды даму мониторингі.

Әр оқушының оқу сапасын талдау және диагностикалау, тестілеу және үлгерім динамикасының графигін құру.

5. Білім беру технологиялары қазіргі оқушыны қалыптастырудың жетекші механизмі ретінде.

Қазіргі оқыту жағдайында ажырамас фактор болып табылады. Оқушыларды жеке тұлғаны дамытудың қосымша нысандарына тарту түрінде жүзеге асырылады: ұлттық дәстүрлер бойынша мәдени-бұқаралық іс-шараларға, театрға, балалар шығармашылық орталықтарына және т. б. қатысу.

6. Дидактикалық технологиялар оқу процесін дамытудың шарты ретінде .

Мұнда бұрыннан белгілі және қалыптасқан әдістер де, жаңалары да жүзеге асырылуы мүмкін. Бұл оқу кітабы арқылы өзіндік жұмыс, ойын, жобаларды жобалау және қорғау, аудиовизуалды техникалық құралдардың көмегімен оқыту, "кеңесші" жүйесі, топтық, сараланған оқыту әдістері — "шағын топтар" жүйесі және т.б. әдетте тәжірибеде осы әдістердің әртүрлі комбинациялары қолданылады.

7. Оқу-тәрбие процесіне инновациялық технологияларды енгізуді психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу .

Белгілі бір инновацияларды қолданудың ғылыми-педагогикалық негіздемесі қабылданады. Оларды әдістемелік кеңестерде, семинарларда талдау, осы саладағы жетекші мамандармен кеңесу. Осылайша қазіргі мектептің тәжірибесі оқыту процесінде педагогикалық инновацияларды қолданудың кең арсеналына ие. Оларды қолданудың тиімділігі жалпы білім беретін мекемедегі қалыптасқан дәстүрлерге, педагогикалық ұжымның осы инновацияларды қабылдау қабілетіне, мекеменің материалдық-техникалық базасына байланысты. Бүгінгі таңда көптеген мұғалімдер оқытудың нәтижелілігіне қол жеткізу үшін мектепте оқытудың заманауи технологиялары мен инновациялық әдістерін қолданады. Бұл әдістерге оқытуда қолданылатын белсенді және интерактивті формалар жатады.

Жоғарыда айтылғандардың бәрін қорытындылай келе, инновациялық технологияларды қолдану студенттердің Географияны оқуға деген ынтасын арттыруға, оқытудың көрнекілігін арттыруға және оқушылардың сабақта белсенділігін арттыруға мүмкіндік беретінін атап өткім келеді. География сабақтарында жұмыс жасаудың заманауи әдістері мен тәсілдері мектептен әлеуметтік процестер мен жағдайларды түсінетін және сыни тұрғыдан түсінетін түлектердің шығуына ықпал етеді.

Білім беру процесінде заманауи педагогикалық технологияларды және олардың элементтерін пайдалану бойынша жүйелі жұмыс сыныптарда география бойынша үлгерімнің артуына, оқушылардың пәндік апталарға белсенді қатысуына, пән бойынша олимпиадаларға, ғылыми-практикалық конференцияларға қатысуына әкеледі.



### Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1.Қазақстан Республикасының 12- жылдық жалпы орта білім беру тұжырымдамасы. «Айқын газеті» 26 тамыз 2013 ж.
- 2.Мектеп оқушыларының психологиялық ерекшеліктерін анықтауға арналған психодиагностикалық қызмет. Құрастырған Л.К.Көмекбаева. Алматы, 2004.
- 3.А.Әбілқасымова, Р.Омарова. Мұғалімдердің танымдық ізденімпаздығын қалыптастыру негіздері. Алматы., 2016 ж.



## Тәрбие сағатының сценарийі ТАҚЫРЫБЫ: «БІЗ-ТӘУЕЛСІЗ ЕЛДІҢ ҰРПАҒЫМЫЗ»

*Ақтөбе қаласы*  
*Әл – Фараби атындағы №21 мамандандырылған гимназияның*  
*5 «Д» сынып жетекшісі*  
*Ермекова Гулназира Кенжесовна*

**Мақсаты:** Оқушыларды Қазақстан Республикасы өз алдына дербес ел болуына 32 жыл толуымен таныстыру, тамыры терең тарихын еске түсіру. Оқушылардың білім деңгейін топтық жұмыс барысында арттыру арқылы өз еліне, жеріне деген сүйіспеншіліктерін таныта білуге үйрету. Оқушылардың тілін, ой-өрістерін, дұрыс сөйлеу дағдыларын, қабілеттерін дамыта отырып, шығармашылыққа баулу.Отанын сүйуге, мақтаныш етуге, еліміздің нағыз азаматы бола білуге, ұйымшылдыққа,сүйіспеншілікке тәрбиелеу.

### Әнұран орындалады

**Бектас:** Армысыздар, құрметті ұстаздар, оқушылар!

**Әдемі:** Қайырлы күн ,тәуелсіз елдің ұрпақтары! Бүгінгі «Біз – тәуелсіз елдің ұрпағымыз» атты тәрбие сағатына қош келдіңіздер!

**Әдемі:** Бектас, сен қалай ойлайсың, Қазақстан Республикасының осындай дәрежеге жетіп, көк туымыздың астында бейбіт, молшылықта, татулықта өмір сүріп жатқанымыз кімнің арқасы?

**Бектас:** Қазақстанның атын сонау шет мемлекеттер танып, астанамыз көркейіп жатқаны біздің аға-апаларымыздың, ел Президентінің арқасы. Өте ұзақ жылдар бойы ата-бабамыз қасық қаны қалғанша аянбай күресіп, елім, жерім, ұрпағым деп, балаларым тыныш өмір сүрсін деп бізге тәуелсіз мемлекетті сыйлады.

**Әдемі:** Жарайсың, Бектас! Тәуелсіздік жету жолында біздің ата-бабалырымыз қандай қиын кезеңдерді басынан өткергенін білу үшін барлығымыз экранға назар аударайық!

**«ТӘУЕЛСІЗДІК» туралы видео көрсетіледі.**



**Бектас:** Мен – қазақпын мың өліп, мың тірілген.

Жөргегімде таныстым мұң тілімен  
Жылағанда жүрегім, күн тұтылып,  
Қуанғанда күлкімнен түн түрілген.

**Әдемі:** Мен – қазақпын, ажалсыз анамын мен,  
Құрсағыма сыйдырам даланы мен.

Пәк сәбимін бесікте үлдеген,

Дәуірлермен құрдаспын, данамын мен. Олай болса келесі кезекті әсем әнге берейік!

**Сахнада 5 «Д» сынып оқушысы Нағымжан Есеттің орындауында «Мен қазақтың баласымын» әні.**  
**Қабыл алыңыздар!**

**Бектас:** Тәуелсіздік — ел мұраты. Бұл біздің ұлан байтақ теңіздей Қазақ тарихының басынан кешкендерінің тамшысы ғана болса да, осы 32 жылда Қазақстанның дамып өркендеуін жылдармен өрнектейміз. (Додкаэдр әдісі)

1. Қазақстанның Егемендігі туралы декларация қашан қабылданды? 1990 жылы 25 қазанда
2. Тәуелсіздік монументінің авторы кім? Шот-Аман (Шота) Ыдырысұлы Уәлиханов
3. ҚР мемлекеттік Гимннің авторы кім? Әні: Шәмші Қалдаяқов Сөзі: Жүмекен Нәжімеденов, Нұрсұлтан Назарбаев
4. ҚР мемлекеттік Елтаңбаның авторы кім? Жандарбек Мәлібеков пен Шот-Аман Уәлиханов.
5. ҚР мемлекеттік Туының авторы кім? Шәкен Ниязбеков.
6. 1993 ж 28 қаңтарда қандай оқиға болды? Қазақстан Республикасының тұңғыш Конституциясы қабылданды
7. Қазақстанның Қарулы күштері қашан құрылды? 1992ж 7 мамыр
8. Қазақстан қашан БҰҰ мүше болып қабылданды? 1992 жылғы 2 наурыз
9. Қазақстанда алғашқы, болып өз елшілігін ашқан елді атаңыз? АҚШ
10. Қай ел Қазақстанның Тәуелсіздігін алғашқы болып мойындады? Америка Құрама Штаттары, екінші болып Қытай, сонан соң Ұлыбритания
11. ҚР мемлекеттік тәуелсіздігі қашан жарияланды? 1991ж 16 желтоқсан

**Бектас:**

Қазақстан! Туды алтын дәуірдің,  
Алғандайсың жұлдыздардың жарығын  
Алтын заңың құтты болсын қынбаттым  
Туған күнің құтты болсын алыбым!

**5 класс білім алушыларының орындауындағы «ОТАН, ТУҒАН ЖЕР» туралы өлеңдерін қарсы алыңыздар.**

**Бектас:**

Қазақпын, еңселі елмін егеменді,  
Кеңейттім кең әлемге керегемді.  
Мұхиттың ар жағында жатқан жұрттар  
Таныды тепе - тең деп тереземді.

**Әдемі:** Қазақпын, қойнауы - құт, жері - дархан,  
Әнімді бес құрлықтың бәрінде айтам.

5 «А» класс оқушысы Избасканова Айзере «Туған жер» әнімен қарсы алыңыздар!

**Әдемі:**

Домбыра тастамаймын, қайда барсам  
Жараспаймын жаныма байланбасам.  
Самалдай сыңғырлатып күй шерткенде,  
Сүйсініп естігендер қайран қалсын.

5 «Г» сынып оқушыларын әсем күйімен шақырамыз.

**Әдемі:**

Армандарды жақындатқан тым алыс  
Біздің жаққа жеткен екен жылы ағыс





Егемендік ел бақыты ертеңі  
О, халайық құтты болсын қуаныш.

**Бектас:**

Атыңнан айналайын, егемен ел  
Тәуелсіз күнің туды кенеле бер!  
Шырқасын, шарықтасын байрағымыз  
Халқыма, ел-жұртыма береке бер!  
5 «Ә» класс оқушысы Ниязов Әміре «Мен қазақпын» әнімен қарсы алыңыздар!

**Бектас:**

Осыдан 32 жыл бұрын адамзат көгінде жарық жұлдыз пайда болды. Ол - Көк байрағын шалқытып, әлем тарихына мөрін басқан тәуелсіз Қазақстан еді. Ғасырлар бойғы халқымыздың арманы 1991 жылы 16 желтоқсанда, бүгінгі буынның тарихи таңдауына айналды. Бұл күн өз тағдырымызға өзіміз қожалық етіп, өз болашағымызды өзіміз айқындауға қолымыз жеткен ұлы күн болды.

**Әдемі:**

Алтай мен Атыраудың, Сырдария мен Есілдің арасындағы еліміздің жылнамасы алтын әріппен жазылған ардақты күн. Жер бетінде мыңдаған ұлыстар мен ұлттар бар, біз дербес мемлекет құру бақытына ие болған 193 ұлттың біріміз. Адам басына бақыттың қонуы бір бөлек, сол бақытты бағалай білудің жөні - бір бөлек.

**Бектас:**

Тәуелсіздік тарихтың сыйы немесе бүгінгінің меншігі емес, ол өткен бабалардың алдындағы қасиетті борыш, келешек ұрпақтың алдындағы зор жауапкершілігіміз болып табылады. Біз Тәуелсіздігімізді тәу етіп, тәубә етіп тәуекелмен болашаққа бет түзеп келе жатқан халықпыз  
5 «В» класс оқушысы Бердібекова Ақниет «Туған жер» әнімен қарсы алыңыздар!

**Бектас:** Туымыздың тұғыры берік, еліміздің еңсесі биік болсын! Тәуелсіз еліміздің іргесі мықты болсын!  
Көгімізде көк туымыз мәңгі желбірей берсін.  
5 сынып оқушылары қазақ биімен ортаға шақырамыз!

**Әдемі:** «Осындай тәуелсіз еліміздің намысын қорғайтын, бүгінгімізді ертеңіне жалғайтын, қазақ елінің болашағы үшін жауап беретін ұрпақ екенімізді сезінеміз». Осымен «Біз – Тәуелсіз елдің ұрпағымыз» атты тәрбие сағатымыз өз мәресіне жетті! Назар салып тыңдағандарыңызға рахмет!

# АБАЙ ШЫҒАРМАЛАРЫНДАҒЫ ӨНЕР-БІЛІМ ТУРАЛЫ ТАНЫМ МЕН ТОЛҒАМ

*Семей қаласы*

*М.О.Әуезов атындағы педагогикалық колледжі*

*01140100 «Бастауыш білім беру педагогикасы мен әдістемесі»*

*БББ-22-09-01 топ студенттері*

*студент Иманғалиева Сағыныш, Аманжол Динара*

*жетекшісі: Сахариева Заида Дүйсеновна*

*қазақ тілі және қазақ әдебиеті пәнінің оқытушысы*

**Зерттеу тақырыбымының өзектілігі:** жас ұрпаққа Абай шығармаларын насихаттау және оны білім беру саласында тереңірек қолдануға дағдыландыру.

**Зерттеу жұмысының мақсаты:** Абай шығармаларындағы өнер, білім туралы үзінділерді жинақтау.

**Зерттеу жұмысының міндеттері:**

1. Абайдың екі томдық шығармаларын зерттеу.
- 2 Білім, ғылым, өнер туралы өлеңдері мен қарасөздерін зерттеу.
3. Шығармаларындағы өзекті мәселені анықтау.

Абай қазақ әдебиетіндегі ұлы тұлға, таңдаулы туындылары дүние жүзі поэзиясының озық үлгілерімен деңгейлес тұрған ақын. Абай қазақтың жаңа реалистік жазбаша әдебиетінің, негізін салды. Абайдың ақындық дарыны аса қуатты және сан қырлы. Ол - керемет суреткер ақын және сыршыл лириканың сирек кездесетін шебері. Сонымен бірге Абайды ойшыл ақын дейміз. Мұны алдымен ақынның өмір құбылыстарын терең толғап айту жағы басым келетін өлеңдеріне қатысты айтамыз. Сонымен қатар өмір, адам тағдыры, дүние, заман ағымы жайлы пікірлері, дүниетанымы көбірек көрінетін өлеңдеріне қатысты, яғни ойшыл-философ ақын деген мағынада да айтамыз.

Ақын тұлғасы - поэзиядағы стилдің түпкі тірегі. Ақын стилін, ойлау, суреттеу мәнерін, қолтанбасын, сөз қолданысындағы өзгешеліктерді - бәрін де айқындайтын, белгілейтін сол. Ақынның тұлға-бітімі, дарын даралығы қандай болса, стилі де сондай болады. Ақынның ойшылдығы, суреткерлігі, сыршылдығы оның стилінен анық белгі береді. Бірақ қозғаған тақырыбына орай кейде нақты бір шығармада бір қасиеті, тағы бірде басқа сипаты басым болып, ақын тұлғасы әр қырынан көрінуі заңды.

Абай поэзиясы ақын өзі өмір сүрген тұтас бір тарихи дәуірді жан-жақты, барынша толық бейнелеп береді. Сол замандағы қоғамдық өмір салтының, ой-сана, ұғым-түсініктердің бірнеше ғасыр бойы қалыптасқанын, түп-тамыры арыда жатқанын ескерсек, Абай поэзиясы қоғамының дамуындағы бір елеулі кезеңді бейнелеу арқылы халықтың тағдырын, ұлттық мінез-құлқын тарихи тұрғыдан кең арнада алып, қоғам көшінің жеткен жерін ғана емес, өткен жолын да танытарлықтай етіп көрсете білді дегеніміз жөн. Ал қоғам өміріндегі көптеген адамгершілік, моральдық проблемалар, мысалы, әділдік, бірлік, достық, еңбексүйгіштік, талаптылық, адалдық, солармен қатар озбырлыққа, жауыздыққа, екіжүзділікке төзбеушілік секілді сан түрлі мінез-құлық мәселелері қай заманда да мәнін жоймайтындырын және қанша заман ауысып, уақыт, жағдай өзгерді дегенмен халықтың ұлттық ерекшеліктері, адамгершілік қасиеттері жаңғырып, жаңаша сипат ала отырып, жалғастық тауып өрістеп, дами беретінін ескерсек, Абай поэзиясы кейінгі дәуірлердің, соның ішінде бүгінгі заманның өмір шындығын танып-білуге үлкен себін тигізе алатынын мойындауымыз керек. Абай шығармашылығы заман ауысып, уақыт озған сайын қоғамдық ой-санаға ықпал-әсері арта түсіп, өркендеп, дамып отыратын асыл мұра.

## 1.1.Абайдың өлеңдеріндегі өнер, ғылым, білім туралы

**Біреуден біреу артылса**

Біреуден біреу артылса,

Өнер өлшеніп тартылса,

Оқыған, білген - білген-ақ,

Надан - надан-ақ сан қылса.

Оқыған білер әр сөзді,  
Надандай болмас ақ көзді.  
Надан жөндіге жөн келмей,  
Білер қайдағы шәрғезді.  
Надан қуанар, арсаңдар,  
Таңырқап тұра қалсаңдар.  
Татымды ештеме болмас,  
Адамсып босқа талтаңдар.  
Ақыл жоқ, қайғы жоқ онда.  
Ісі жоқ теріс пе, оң ба?  
Тіленіп, телміріп ізденер,  
Тиын ба яки бір сом ба?... [1,84].

**Түсініктеме:** Бұл өлең 1899 жылы жазылып, 1909 жылғы кітапта басылған. Бұл өлеңді 1933 жылғы жинақта берілген түсініктеме бойынша: бұл өлеңді Әсет деген ақынға айтқан. Мұны 1889 жылы балалары үшін сақатаған. Әсет терісі тар, ызақор, өзін-өзі әлденелік көріп отыратын адам болған. Сол үшін де бұл өлеңді сол мінезіне қарап шығарғағ.

### **Жасымда ғылым бар деп ескермедім**

Жасымда ғылым бар деп ескермедім,  
Пайдасын көре тұра тексермедім.  
Ержеткен соң түспеді уысыма,  
Қолымды мезгілінен кеш сермедім.  
Бұл махрұм[1] қалмағыма кім жазалы,  
Қолымды дөп сермесем, өстер ме едім?  
Адамның бір қызығы – бала деген,  
Баланы оқытуды жек көрмедім.  
Баламды медресеге біл деп бердім,  
Қызмет қылсын, шен алсын деп бермедім.  
Өзім де басқа шауып, төске өрледім,  
Қазаққа қара сөзге дес бермедім.  
Еңбегіңді білерлік еш адам жоқ,  
Түбінде тыныш жүргенді теріс көрмедім. [1,45]

**Түсініктеме:** Бұл өлең 1885 жылы жазылып, 1909 жылғы жинақта басылған. Өлең өзі туралы басылған. Абай Әбдірахма деген баласы Түмен қаласындағы реальный училищеде оқып жүргенде, Мағауияны, Кұлбадан деген қыз баласын Семейдегі қалалық училищеде оқытып жүргенде жазған. Яғни Абай өз балаларын тек білім алуға бергенін, қызмет қылсын деп бермедім деген болатын.

### **Ғылым таппай мақтанба**

Ғылым таппай мақтанба.  
Орын таппай баптанба.  
Құмарланып шаттанба.  
Ойнап босқа күлуге.  
Бес нәрседен қашық бол,  
Бес нәрсеге асық бол,  
Адам болам десеңіз.  
Тілеуің, өмірің алдыңда,  
Оған қайғы жесеңіз.  
Өсек, өтірік, мақтаншақ,  
Еріншек, бекер мал шашпақ –  
Бес дұшпаның, білсеңіз.  
Талап, еңбек, терең ой,  
Қанағат, рақым, ойлап қой –  
Бес асыл іс, көнсеңіз... [1,60].

### **Білімдіден шыққан сөз**

Білімдіден шыққан сөз  
Талаптыға болсын кез.  
Нұрын, сырын көруге,  
Көкірегінде болсын көз... [1,86].

**Түсініктеме:**Өлең 1899 жылы жазылып, 1909 жылғы кітапта басылған. “Білімдіден шыққан сөздің” қадір-қасиетін талапты, саналы адам ғана түсінетінін атап айт келіп, талапсыз, ойсыз, жалқау, бойкүйез желөкпелерлі жерлеп, шенейді.

**Сегіз аяқ**

...Өткірдің жүзі,  
Кестенің бізі  
Өрнегін сендей сала алмас.  
Білгенге маржан,  
Білмеске арзан,  
Надандар бәһра ала алмас.  
Қиналма бекер, тіл мен жақ,  
Көңілсіз құлақ – ойға олақ.

Басында ми жоқ,  
Өзінде ой жоқ,  
Күлкішіл кердең наданның.  
Көп айтса көнді,  
Жұрт айтса болды —  
Әдеті надан адамның.  
Бойда қайрат, ойда көз  
Болмаған соң, айтпа сөз...

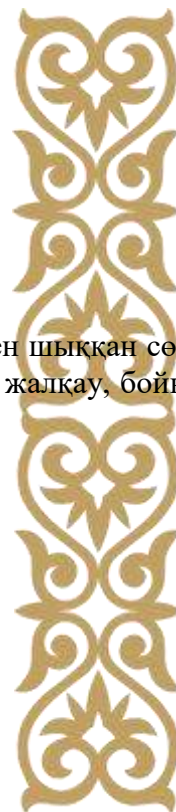
...Ғылымды іздеп,  
Дүниені көздеп,  
Екі жаққа үңілдім.  
Құлағын салмас,  
Тіліңді алмас,  
Көп наданнан түңілдім.  
Екі кеме құйрығын  
Ұста, жетсін бұйрығың...[1,87].

**Түсініктеме:** Өлең 1899 жылы жазылып, 1909 жылғы кітапта басылған. Ақын осы өлеңінде заман құбылыстарын, қоғам өмірінің шындықтарын түгел қамтып сипаттайды. Өзінің көп ойларын толғайды, сезім-сырын, көңіл-күйін шертеді - ел іргесі сөгіліп, берекесі кетіп, азып-тозып бара жатқанына күйінгенін осы өлең жолдарымен жеткізеді.

**Мен жазбаймын өлеңді ермек үшін**

Мен жазбаймын өлеңді ермек үшін,  
Жоқ-барды, ертегіні термек үшін.  
Көкірегі сезімді, тілі орамды,  
Жаздым үлгі жастарға бермек үшін.  
Бұл сөзді тасыр ұқпас, талапты ұғар,  
Көңілінің көзі ашық, сергек үшін...

...Батырдан барымташы туар даңғой,  
Қызшыл да, қызықшыл да әуре жан ғой.  
Арсыз, малсыз, ақылсыз, шаруасыз,  
Елірмелі маскүнем байқалған ғой.



Бес-алты мисыз бәңгі күлсе мәз боп,  
Қинамай қызыл тілді кел, тілді ал, қой!... [1,94].

**Түсініктеме:** Өлең 1889 жылы жазылып, 1909 жылғы кітапта басылған. Бұл өлеңде ақын мен ақындық өнерінің міндеті туралы айта келіп, қазақтың талапты жас ақындарын үлкен мақсатқа бағыттап, жол көрсетеді.

### **Өлең сөздің патшасы, сөз сарасы**

Өлең - сөздің патшасы, сөз сарасы,  
Қиыннан қиыстырар ер данасы.  
Тілге жеңіл, жүрекке жылы тиіп,  
Теп-тегіс жұмыр келсін айналасы.

Бөтен сөзбен былғанса сөз арасы,  
Ол - ақынның білімсіз бишарасы.  
Айтушы мен тыңдаушы көбі надан,  
Бұл жұрттың сөз танымас бір парасы... [1,72].

**Түсініктеме:** Өлең 1887 жылы жазылып, 1909 жылғы кітапта басылған. Абай өзі өлеңінің өнер екенін біліп, жаза бастаған соң, бұрынғы ақындар надандықпен, өлеңді өнер орнына ғибрат үшін айтпай, тіленшілік орнына айтқандықтан, ақындықтың да, өлеңнің де қазақ ортасында бағасы кеткендігін айтып, өзін солардың ретінен басқа қылып, алмай пайда үшін емес, халықты ғылымға ұмтылып, көңіл көзін ашпаққа ғибрат үшін осы өлеңін шығарған.

### **Ғылымнан надан артпас ұққанменен**

Ғалымнан надан артпас ұққанменен,  
Тағдыр көрмей қоймайды бұққанменен.  
О-дағы қалыбынан аса алмайды,  
Жауқазын ерте көктеп шыққанменен [2,63]

**Түсініктеме:** Бұл өлең алғаш рет 1945 жылы “Екпінді” газетіне және “Майдан” журналына жарияланған. Өлеңнің айтылу себебі: Тобықты ішінде Жуантаяқ, Балғожа Бақанов дейтін кісі Ғабитқан дейтін молдамен “Мұқтасардың” бір сөзіне таласып, Абайдың алдына келіпті. Сондағы айтқаны.

## **1.2 Қара сөздердегі өнер, ғылым, білім туралы**

### **Бірінші қарасөз**

...Ғылым бағу? Жоқ, ғылым бағарға да ғылым сөзін сөйлесер адам жоқ. Білгенінді кімге үйретерсің, білмегенінді кімнен сұрарсың? Елсіз-күнсізде кездемені жайып салып, қолына кезін алып отырғанның не пайдасы бар? Мұңдасып шер тарқатысар кісі болмаған соң, ғылым өзі – бір тез қартайтатұғын күйік... [2,89].

### **Үшінші қарасөз**

...Мұның бәрі төрт аяқты малды көбейтеміннен басқа ойының жоқтығынан, өзге егін, сауда, өнер, ғылым - солар секілді нәрселерге салынса, бұлай болмас еді... [2,90].

### **Бесінші қарасөз**

...Бұл мақалдардан не шықты? Мағлұм болды: қазақ тыныштық үшін, ғылым үшін, білім үшін, әділет үшін қам жемейді екен, мал үшін қам жейді екен, бірақ ол малды қалайша табуды білмейді екен, бар білгені малдыларды алдап алмақ я мақтап алмақ екен, бермесе оныменен жауласпақ екен... [2,94].

### **Отыз екінші қара сөз**

Білім-ғылым үйренбекке талап қылушыларға әуелі білмек керек. Талаптың өзінің біраз шарттары бар. Оларды білмек керек, білмей іздеген мен табылмас.

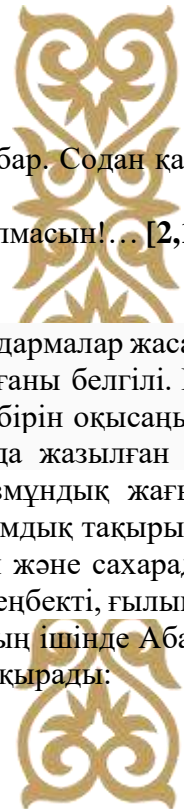
Әуелі-білім-ғылым табылса, ондай-мұндай іске жаратар едім деп, дүниенің бір қызықты нәрсесіне керек болар еді деп іздемекке керек...

Екінші - ғылымды үйренгенде, ақиқат мақсатпен білмек үшін үйренбек керек...

Үшінші - әрбір хақиқатқа тырысып ижітінатыңмен көзің жетсе, соны тұт, өлсең айрылма! ...

Төртінші - білім-ғылымды көбейтуге екі қару бар адамның ішінде: бірі - мұлахаза қылу, екіншісі - берік мұхафаза қылу. Бұл екі қуатты зорайту жаһатінде болу керек. Бұлар зораймай, ғылым зораймайды.





Бесінші - осы сөздің он тоғызыншы бабында жазылған ақыл кеселі деген төрт нәрсе бар. Содан қашық болу керек...

Алтыншы - ғылымды, ақылды сақтайтұғын мінез деген сауыты болады. Сол мінез бұзылмасын!... [2,117].

## **2.1 Бастауыш сыныптарға қара сөздер жайлы шағын кітап**

### **Қорытынды**

Қазақтың ұлы ақыны Абай өз ғұмырында өлең жазуға, орыс және басқа да тілдерден аудармалар жасауға, сонымен қатар публицистикалық шығармаларын яғни "қара сөздерін" жазып қалдырғаны белгілі. Қара сөздің барлығын публицистикалық шығарма деп тануға әбден болады. Себебі қайсы-бірін оқысаңыз да санаңызға қозғау салып, ойыңызды шымырлата түседі. Тіпті білім-ғылым жайында жазылған қара сөздерден ерекше қуат алып, мотивация алуға болады. Ал, тақырыптық және мазмұндық жағынан алғанда, Абай өлеңдерінде ұлтқа, руға, тап өкілдері тағдырына қатысты маңызды қоғамдық тақырыптар жатыр, әрі күнделікті өмірдегі талас-тартыс, адамдар арасындағы қуаныш пен қайғы және сахарандағы төрт маусымның пейзажы суреттеледі. Абай тәрбиелік мақсатта, көптеген ынтымақты, еңбекті, ғылымды, мәдениетті, достықты, ж.т.б. мадақтаған философиялық шығармалар жазды. Осылардың ішінде Абай өз өлеңдері мен қарасөздерінде білім, ғылымға мына өлеңдермен және қарасөздермен шақырады:

-Жасымда ғылым бар деп ескермедім

-Сегіз аяқ

-Ғылым таппай мақтанба

-Әсемпаз болма әрнеге

-Интернатта оқып жүр

-Өкінішті көп өмір кеткен өтіп

-Менсінбеуші ем наданды

-Мен жазбаймын өлеңді ермек үшін

-Білімдіден шыққан сөз.

### **Қарасөздері:**

-Алтыншы қара сөз

-Жетінші қарасөз

-Сегізінші қарасөз

-Он бесінші қарасөз

-Он жетінші қарасөз

-Жиырма бесінші қарасөз

-Отыз екінші қарасөз

-Қырық үшінші қарасөз

## **Пайдаланылған әдебиеттер тізімі**

- 1) “Абай” I том Алматы “Жазушы” 2005
- 2) “Абай” II том Алматы “Жазушы” 200

# «АБАЙ ЖОЛЫ» РОМАНЫНДАҒЫ САЛТ-ДӘСТҮРЛЕРДІҢ СУРЕТТЕЛУІ

Семей қаласы

М.О.Әуезов атындағы педагогикалық колледжі

01140100 «Бастауыш білім беру педагогикасы мен әдістемесі»

БББ-22-09-01 топ студенттері

Молдагазиева Айым, Амангелдина Анель

Жетекшісі: Нургазы М.Т. Педагогика-психология оқытушысы



Зерттеудің өзектілігі – «Абай жолы» роман-эпопеясы тілінің зерттелуіне үлес қосу, сол дәуірдегі салт-дәстүрлердің маңызын сипаттау.

Зерттеудің мақсаты – шығарма мазмұнына сүйене отырып, қазақ халқының салт-дәстүрлерінің ерекшеліктерін анықтау.

Зерттеудің міндеттері – «Абай жолы» романын оқу, әр тараудағы салт-дәстүрлердің суреттелуіне назар аудару, байланысты топтастыру.

Зерттеу әдістері – талдау, салыстыру, бағалау, зерттеу, шығарманы оқи отырып ішінен салт-дәстүрлердің сипатталуының жобасын жасау.

Зерттеудің жаңалығы – ұлы жазушы М.Әуезов шығармасында салт-дәстүрлердің бүгінгі сипатына талдау жасау.

Зерттеу дереккөзі – «Абай жолы» роман-эпопеясының 2 кітабы.

Салт-дәстүр — әр ұлттың, халықтың діні мен сеніміне, тұрмыс-тіршілігіне, ұлттық құрылым ерекшелігіне сәйкес ғасырлар бойы жинақталып, өмірдің өзі туғызған ғұрыштардың жиынтығы; қауым мен қоғамда қалыптасқан мінез-құлықтың үлгілері. Күнделікті қолданыста бір мәдени топты екіншісінен айыратын және бейресми жолмен реттейтін қабылданған мінез-құлық ережесіне немесе әлеуметтік әрекеттерді жөнге келтіретін терминге жатады.

«Абай жолы» - Мұхтар Әуезовтың әлемге әйгілі тарихи романдар топтамасы - қазақ халқының тұңғыш эпопеясы. 1-кітабы 1942, 2-сі 1947, 3-сі 1952, 4-томы 1956 ж. жарыққа шықты. Эпопеяның «Абай» атанған алғашқы екі кітабына КСРО Мемлекеттік сыйлығы (1949), «Абай жолының» тұтас төрт томына Лениндік сыйлық (1959) берілді. Мұхтар Әуезовтың әлемге әйгілі «Абай жолы» – тарихи романдар топтамасы - қазақтың тұңғыш эпопеясы.

Сәлем беру. Алыс жолдан келген жолаушы немесе сол елдің адамы ауыл ақсақалдарына, немесе белгілі адамдарға әдейі іздеп келіп сәлем беру, қалыптасқан ұлттық дәстүріміз. Кейде "алыстан алты жасар бала келсе, алпыстағы шал сәлем береді" дегендей жөн білетін үлкендердің өзі барып сәлемдесетін де жол бар. Егер сәлем ер адамға қатысты болса "сәлем берді" деп айтылады.

...Осы жиынға қараған бетімен, екі жолдасынан озып кеп бұрын түскен Абайдың атын біреу алып кете берді. Бала көп ішінен, ең алдымен өзінің шешесін көріп, соған қарай жүре беріп еді, шешесі анадай жерде тұрып:

-Әй, шырағым балам, әуелі ар жағында әкең тұр... Сәлем бер!-деді [ 1,9].

Бала осыдан арғыны күтпеуші еді. Бірақ бауырына басқанның өзінде де Абайдың жүрегін қатты-қатты соқтырған аса бір өзгеше жақындық білінді. Ана құшағы!.. Ұлжан көп ұстаған жоқ. -Әжеңе бар, әнеки! — деп, үлкен үйдің алдына қарай бұрып жіберді. Кәрі әжесі Зере бәйбіше таяғына сүйеніп, ұрсып тұр екен [ 1,11].

Абай есіктен кіре, үйде отырған үлкендерге ашық дауыспен, айқын етіп сәлем берді. Үлкендер де мұның сәлемін дауыстап алды [ 1,14].

Сыйлық. Тұрмыс салт-дәстүрі, құрмет көрсету, ол барлық халықтар арасында ертеден келе жатқан дәстүр. Сыйлық бұрын қазақ қауымдарында мәртебелі адамдарға, дарынды ақын-әншілерге, құда-жекжаттарға берілген. Сыйлыққа түйе бастаған тоғыз берген, ат мінгізіп, шапан жапқан немесе басқа да бағалы заттар

берген. Ал қазіргі кезде үздік өнерге, озат адамдарға, үздік спортшыға ақшалай сыйлық беру әдетке айналған.

...Енді есіне түсті. Жұмабай қалада бұған түсініксіз біраз мінездер істеген. «Қазіретке сыйға апарам, Құнанбай жіберді» деп, қысырдың бір семіз кара көк құнаншығарын жетектеп жүрген-ді [1,24].

Абай тысқа шығып, Барластарды аттандырып жатып, енді көрді. Осы үйдің екі жылқышысы Беркімбаи мен Жарқын Барласқа арнап бір семіз көк атты, Байкөкшеге арнап бір торы құнанды нокталап ұстап тұр екен.

Екі ақын екеуін жетекке алып, тағы да «қош, қош» айтып, жүріп кетті [1,56].

Жаңағыдай бұл дүние мен ол дүниенің берекесін бір-ақ берген қазіретке Құнанбай сол жиыннан қайтар шағында бір ат, бір түйе беріп, үйіне апартып салған [1,99].

Киіт. Құдалар арасында жасалатын дәстүрлі кәденің бірі. Қазақ халқы арасында “құдалық белгісі киіт, қоныс белгісі – бейіт” деген мақал бар. Яғни киіт – құдалықтың негізгі белгілерінің бірі. Киіт – бас киіт, аяқ киіт болып бөлінеді. Құдаларды бастап барған үлкен адамға бас киіт беріледі де, қалған құдаларға екінші дәрежедегі (аяқ) киіт беріледі. Киіт келген құданың беделіне, алатын орнына қарай бөлінеді. Мысалы, бұрын құндыз жағалы тон, қасқыр ішік, кілем, т.б. қымбат бұйымдар, киімдер мен заттар, жүздеген мал (жылқы, түйе, қой) берілген. Киіттің ең төменгі түрі кездемелермен бітеді.

...Осыдан он жыл бұрын Алшынбай аулына Құнанбай кеп құда түсіп, Ділдәні Абайға айттырған уақытта, бас құда Құнанбайға киіт деп, Алшынбай аулы күміс тартқан. Ол күмістің аты — тайтұяқ, мына бесік жамбыдан кіші еді. Тегінде, есептесіп келсе, әдет бойынша, ілу мен киіт құн жағынан қарайлас болатын. Бірақ Құнанбай оны есептемей, Алшынбайға өз бергенінің дәл өзін жібермепті [1,231].

Қызды алып қашу көнеден бүгінге дейін сақталып келе жатқан дәстүр. Дәстүрлі қазақ қоғамында кейде жол-жоралғы жасап, қалың мал беруге шамасы келмейтін жігіт ұнатқан қызын өзара келісіммен алып қашқан. Яғни, қыз алып қашу өз заманында қоғамның қажеттілігіне орай пайда болған үрдіс.

Келіні Қамқа мен Құтжан арасының тәттілігі өзгеше еді. Бұл бейшара жетім қыз екен. Құтжан сонау алыстағы Сыбан ішіндегі нағашыларын іздеп барып, содан алып қашып келген [1,29].

Осыдан соң бір ақ күн өтті. Келесі түнде Оралбай қасына құрбылас үш жігітті ертіп алып кеп, Керімбаланы алып қашты. Екі жастың есін алған жалыны бұларды осындай шаққа жеткізді. Олжай іші болса, үстіндегі аспан жарылып, жай оты төгілгендей өрекіп бүлінді [2,98].

Таңертең Жігітек жаулыққа шығып, Солтабайдың қатынын алып қашып алды деген соң Бұлар ара ағайынды елемеймін деген екен. [2,111].

Атастыру - қазақ халқының дәстүрлі ғұрыптық салты, қыз бен жігіт ата-аналарының өз балаларын бір-біріне үйлендіру жайында ақ ниет, жарқын үмітпен күні бұрын уәделесуі, жігіт атын қызға, қыз атын жігітке естіртуі. Мұндай келісім ұл мен қыздың жас шағында, тіпті бесіктегі кезінде жасала берген. Егер қыздың ата-анасы ұлдың ата-анасының тілегін қабылдап, өскенде қызын беруге келіссе, қыз бен жігіт атастырылған болып саналып, алдын ала қалың мал төленген. Атастырылған жастар есейе келе міндетті түрде қосылатын болған. Сыралғы адамдар сізден қыз, бізден ұл (немесе керісінше) туса, бас құрғызайық деп, тіпті тумаған балаларын да атастыра берген.

...Осыдан екі жыл бұрын Құнанбай мен Алшынбай достығы құдалыққа соғып, осы Алшынбайдың Түсіп деген баласының Ділдә деген қызын Абайға айттырысқан болатын. Алшынбай, сонымен, Абайға үлкен қайыната болушы еді [1,99].

Қалың мал - қазақтың бұрыннан келе жатқан салт дәстүрінің бірі. «Мен ат тон айыбымен қалың мал қайтартпақшы болдым ғой» (С.Көбеев). Құда түсу рәсімі келісілген соң дала заңы бойынша күйеу жағы «қалың мал» төлеуге тиіс. Бұл қазақ, қазақ болғалы бұлжымаған ежелгі дәстүр. Оның мөлшері құдалардың дәрежесі мен дәулетіне, сонымен бірге салауаттарына да байланысты екі жақ келісе отырып шешеді. Негізінен қыз алатын, яғни Қалың беретін жақты қинамайды. Жігіт жақ қалың берсе, қыз жақ кит кидіретін болған және қыз жасауын береді. Осылайша екі жастың отауын тігіп, шаңырағына керекті заттарды толықтап беретін болған. Қазақта: "теңін тапса тегін бер" - деген осыдан шықса керек. Деседе "қалыңсыз қыз болсада, кәдесіз қыз болмайды" - деп ата салттан аттамауды да дәріптеп отырған. Мұнда қалың малға сұтақы да кіреді.

...Осының бәріне қарағанда, Абайдың қалыңдығы Ділдә, тіпті, бір үлкен, асқақ жердің қызы тәрізденеді. Сол қалыңдықтың қалың малы да осал болмаған болу керек. Өйткені, Құнанбай аулынан Қарқаралыға қарай шығатын топ-топ жылқы, түйе, көбінше, осы Алшынбай аулына барушы еді. Жалғыз ғана құдалық



па, жок баска да ілік пе, әйтеуір, Алшынбай, Құнанбай әбден айқасқан, ішек-қарын араласқан дейтін жақындардың өздері [1,99].

Әменгерлік. Дәстүрлі құқықтық мәдениеттің негізгі институттарының бірі; күйеуі өліп, жесір қалған әйелдің қайынағасына немесе қайынінісіне, не болмаса жұбайының ең жақын туыстарының біріне тұрмысқа шығуы, некелесуі. ...Осындайға келгенде Қодар мұндай жыбырдың ішкі зәрін, суығын сезгендей болған. Оның өз топшылауы бойынша, бұндайдың арты жесір қатынға әменгер іздеу. Мал шығармай, біреудің үйіне тегін қатын кіргізіп беру. Қодар малына ие болатын мұрагерді іздеу, соны табу [1,30].

Күйеу киімі. Қазақ халқының ұлттық салт-дәстүрі. Қалыңдығын алуға баратын жас күйеу міндетті түрде «күйеу киімін» киюге тиіс. Алдынан шыққан жеңгелер мен жас қыз-келіншектер күйеуді киімінен танып алады. Сондықтан күйеу басқа жігіттерден салт бойынша ерекше киінеді. Бөркіне үкі тағып, қызыл шапан, биік өкше етік киеді. Бөркін көзіне түсіріп төмен қарап, кішілік көрсетіп тұрмаса айып төлейді немесе сөзге, күлкіге ұшырайды. Сол бетімен қыз-келіншектердің ортасына түскен күйеу небір азапты әзіл-қалжыңға төзеді. Оның мінген атын «күйеу атымен күл тасы» дегендей ауыл балалары мініп алып қызыққа бөленеді. Абайға ауылдан шығар жерде Зере, Айғыз сондай киімдерді әзірлетіп ұсынған-ды. Кәрі әже әншейінде Абайдың дегеніне көне берсе де, бұл тұста ырық бермей, қатты бұйрық еткен: - Ата-бабаң жолы осы! Барған елің сені кінәламайды. «Әкесі-күйеу, шешесі қалыңдық болмаған ба?» деп бізді мінейді. Ки! - деп, дәл аттанар жерде Абайға жаңағы күйеу киімінің бәрін кигізді [1,232]

Абай жолы романындағы салт – дәстүрлер туралы зерттеу жүргізу барысында ұлттық салт – дәстүрлердің маңызын аша білдік. Осы романды оқу барысында қазақ халқының бұрыннан қалыптасып келе жатқан салт –дәстүрлері жайында толығымен білдік және оларды дәстүрлердің сипатталуына байланысты топтастырдық.

## ДЕНЕ ТӘРБИЕСІ ПӘНІНЕН ҮЙІРМЕ ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ НЕГІЗГІ ФОРМАЛАРЫ

*Алматы қаласы  
119 мектеп-лицейі  
дене тәрбиесі мұғалімі, педагог-зерттеуші  
Керимбекова Айгерим Турдалиевна*



Сауықтыру бағытының жұмысының негізгі мазмұны: шәкірттерге оқу, еңбек және демалыс ырғағын ұтымды пайдалануды үйрету, оқушылардың денсаулығын үнемі бақылау, жұмыс қабілетін жаңсарту, оларға жағдай туғызып, қамқорлық жасау. Оқу күні және оқу жылы бойында қозғалыс жасау, қозғалтқыш әрекетке үйрету және қозғалтқыш сапаларын дамыту, дене шынықтыру және сауықтыру жұмысын тиімді өткізу.

Дене тәрбиесін мектепте және мектептен тыс оқу орындарында спорттық базаларда іске асыру үшін төмендегі талаптарды еске алған жөн:

- оқушылардың бойында жоғары адамгершілік сапаларын тәрбиелеу.
- шәкірттің денсаулығын нығайту, жұмыс қабілетін көтеру.
- спортпен шұғылдануға оқушылардың тұрақты қызығуын және қабілетін дамыту.
- негізгі қозғалтқыш сапаларын дамыту. Дене тәрбиесінің мазмұны, міндеттері және формалары әрбір



мектептердің жағдайларына байланысты дене шынықтыру және сауықтыру жұмысының жүйесін жасауды қажет етеді.

Дене тәрбиесінің негізгі құралдарына дене жаттығулары, гимнастика, ойын, туризм, спорт, табиғи факторлар жатады. Дене жаттығулары - бұл саналы түрде орындалған қимылдар және қозғалтқыш әрекеттер. Дене жаттығулары бұлшық ет жүйесін, қан айналымын және тыныс алу мүшелерін дамытады.

Гимнастика. Түрлері: негізгі және гигиеналық гимнастика, спорттың гимнастика, акробатика, көркемдік гимнастика, өндірістік гимнастика және емдік гимнастика. Ойын оқушыларды жылдамдықта, төзімділікке тәрбиелейді. Туризм - оқушыларды төзімділікке, ұжымдыққа, еңбек сүйгіштікке және қолайсыз сыртқы жағдайларда кездесетін қиындықтарды жеңуге тәрбиелейді. Спорт - оқушылардың денсаулығын нығайтатын, дене күшін, қозғалыс дағдыларын және моральдық-еріктік қасиеттерін дамытатын дене тәрбиесінің құралы. Дене тәрбиесіндегі маңызды құралдарының бірі - табиғи факторлар: күн көзі, ауа, суға шомылу, душ қабылдау. Табиғат факторларын балалардың денесін сауықтыру жұмысы кезінде пайдалану өте тиімді. Дене тәрбиесінің маңызды мақсаттарының бірі - балалар мен ересек адамдарды дене шынықтыру ісіне жұмылдыру. Дене тәрбиесінің міндеттері:

- денсаулықты нығайту және шынықтыру, дененің дұрыс өсіп-жетілуіне және ағзаның жұмыс қабілетін арттыруына әсер ету;
- қимыл дағдылары мен іскерліктерін қалыптастыру және жетілдіру;
- қимылдың жаңа түрлеріне баулу және оны теориялық білімдерімен байланыстыру;
- негізгі қимыл-қасиеттерін күшті, төзімділікті, шапшаңдықты және ептілікті дамыту;
- еріктілікке, батылдыққа, табандылыққа, тәртіптілікке, ұйымшылдыққа, достық пен жолдастық сезімге, мәдениет мінез-құлық дағдысына еңбек пен қоғамдық меншікке саналы көзқарасын тәрбиелеу;
- әдеттерді қалыптастыру және дене жаттығуларымен үнемі шұғылдануға ынтаны тәрбиелеу;
- гигиеналық дағдыларды сіңіру, дене жаттығулары мен шынықтыру гигиенасы жөніндегі білімді хабарлау. Адамға ең қажет нәрсе - оның өмірі мен денсаулығын сақтау. Денсаулықтан асқан бақыт та, байлық та жоқ. Денсаулықтың жоқтығы адамның ойлаған ойын жүзеге асыруға кедергі жасайды, әсіресе жастардың жалындаған күш-қайраты мен қиялына кедергі болады. Әрбір жасөспірімнің дене бітімі жағынан жан-жақты дамуы – бұлшық еттердің болаттай берік болуы, жүрек-қантамыр жүйелерінің, тыныс жолдарының, ас қорыту мүшелерінің қалыпты жұмыс істеуін қамтамасыз етеді. Әрбір жасөспірім өз ағзасының құрылысы мен атқаратын қызметін жақсы біліп, тазалық ережелерін саналы түрде орындауға тиіс. Қазақ халқы адам денесіндегі он екі мүшенің сау болуына, олардың дұрыс қалыптасып өсуіне көп көңіл бөлетіндігі бұрыннан белгілі.

Жасөспірімнің денсаулығы – қоғам байлығы. Әрбір оқушы өз денсаулығының мықты болу жолдарын қарастыру қажет. Өйткені дені сау адамның көңіл-күйі көтеріңкі болып, еңбекке де, оқуға да құлшына кіріседі. Мектепке дейінгі мекемелер мен оқу орындарындағы дене тәрбиесінің бағдарламалық мазмұны өзінің арнайы ерекшеліктеріне ие және ол бәрінен бұрын балалардың, жеткіншектердің, студенттердің денсаулығын, денесінің қалыпты дамуын, дене даярлығының қажетті деңгейін қамтамасыз етуге бағытталған. Дене тәрбиесінің аталған құрамдас компоненттері (денсаулық, дене дамуы, дене дайындығы) өзара тығыз байланысты және жеткіншектер мен жастардың жеке тұлғасын, олардың өмірлік және функционалдық жағдайын (бой, салмақ, өкпенің сиымдылығы, аяқ-қолдардың үйлесімді қатынасы және т.б.) қалыптастырып дамытуда жеке фактор болып табылады.

Қоғам үшін бірінші кезектегі қажетті тұрмыс пен еңбек қызметіне керек дене қасиеттері мен қозғалыс дағдыларын дамытып, жетілдіруге және бірқалыпты ұстауға көмектесетін, тұрғындардың әртүрлі әлеуметтік демографиялық тобының мұқтаждығын қанағаттандыратын бұқаралық спорт болып табылады. Бұқаралық спортпен балалық жастан егде жасқа дейінгі кез-гелген адамның айналысуына мүмкіндігі бар және белсенді қозғалыс қызметінің нәтижесінде организмді өзгертуге, жеке тұлғаны жетілдіруге әсер ететін елеулі мүмкіндіктерге ие.

Бүгінде біз өзіміздің ұлттық спорттық тәрбие жүйемізді құруға кірісуіміз керек. Ол жүйе халықты спортқа тартып қана қоймай, адамдардың менталитетін өзгертіп, оларға дене шынықтыру мен спорттың аса қажеттігін ұғындыра білуі тиіс. Яғни, халық өз денсаулығы үшін жауапкершілікті терең сезінуі қажет. Осы орайда бірқатар ұсыныстарымызды айтып, ел спортындағы кейбір кемшін тұстарға да тоқтала кеткеніміз жөн болар.



Айталық, жұмыс берушілер мен еңбек ұжымдарының арасындағы келісім-шарт бойынша спортты еңбек және демалыс орындарының жүйесіне енгізсе, артық болмас еді. Мекемелер мен көпшіліктің демалыс орындарында спортпен шұғылдануға жағдай жасалуы керек.

Кез келген саланы жете меңгеру үшін оның түп негізін, кемшіліктердің себеп-салдарын, жетістікке жету жолдарын ғылыми тұрғыдан зерттеп отырмаса болмайды. Спорт әлемі де тұнып тұрған ғылым. Осы жағдайды ескеріп, спорт саласы бойынша ғылыми-зерттеу институтын құрып, ғылыми-әдістемелік базаны жетілдіру – күн тәртібінде тұрған аса маңызды мәселе.

Спорт саласындағы мамандардың біліктілік деңгейі біздің жас мемлекетіміз үшін аса маңызды. Спорт кадрларын даярлау мен қайта даярлау бағдарламасын жетілдіріп, осы орайда республикалық мектеп-интернаттарды қайта құру жолымен колледждерге айналдыруға кірістік.

Мемлекет пен жеке меншіктің спорт саласындағы әріптестігін дамыту қажет. Жеке меншік бизнесті еліміздің спорт саласына тартатын мезгіл жетті деп ойлаймын. Салық кодексіне спорт саласына айтарлықтай қолдау көрсеткен бизнес құрылымдарына арнайы салық тәртібін қолдану туралы өзгертулер енгізу керек.

Дене тәрбиесі тәжірибесінде қағидалар әрекеті бір-бірімен байланысты, біріге кездесіп отырады. Осындай жағдай педагогтерді әдістемелік қағидаларды кешенді пайдалануға мәжбүр етеді. Дене тәрбиесі сабақтарын, жаттығуларды жүргізу кезінде көрнекілік қолданылып, реттілік және біртіндеушілік қағидалары, оқушылардың зейінділігі мен жеке ерекшеліктері ескерілсе, сабақтар арасындағы жүйелілік сақталса, бағдарлама материалдарын жақсы меңгеруде, дене жүктемесін үзбей жоғары деңгейде ұстауда дене тәрбиесі мұғалімінің алдында көптеген мүмкіншіліктер ашылады. Қағиданы толық мәнінде жүзеге асыру қозғалыс қимылдарын орындаудың ең тиімді, нәтижелі әдістерін іріктеу арқылы дене және психикалық күшті жоғары деңгейде жұмсау арқылы мүмкін болады.

Спорттың кейбір түрлерінен елімізде командалардың ресми халықаралық жарыстарға даярлануына арналған заманауи базалар жетіспейді. Бұған қоса, жүзу бассейні, нысана көздеу орны, жеңіл атлетика манежі, велотрек, шаңғы базасы, есу арналары сынды мамандандырылған спорт нысандары тапшы. Ал бұлар нағыз медальға жомарт олимпиадалық спорт түрлері екенін ескерсек, халықаралық ірі жарыстарда қандай қомақты олжалардан қағылып жүргеніміз айтпаса да түсінікті.

Жетістіктерімізді айта отырып, осындай кемшілік тұстарымызды да жасырмай, қайта оны көпшіліктің назарына салып, жағдайды түзеу амалдарын бірлесе қарастырғанымыз жөн.

Отыз жыл тарих үшін аз ғана уақыт болғанымен, Тәуелсіз Қазақ елінің спорт саңлақтары осы қысқа мерзімнің өзінде әлемнің талай асуын бағындырып үлгерді. Алда талай биіктер күтіп тұр, сол асқарларға ұмтылған Қазақстан спортының да кемелдене түсері сөзсіз. Қазақстанда спортты дамытуға ден қойылып, дене тәрбиесін дамыту үшін сәулетті стадиондар мен спорт кешендерін жөнге келтіру қолға алына бастады. Бүгінгі таңда біздің елде қазіргі заманғы халықаралық стандартқа сай спорттық ғимараттар саны көбейіп келеді.

### **Пайдаланылған әдебиеттер**

1. К.Бержанов, С.Мусин. Педагогика тарихы. - Алматы: Мектеп, 1972.
2. Е.Сағындықов. Ұлттық ойындарды тәрбие жұмысында қолдану. - Алматы, 1992.
4. Ж. Қоянбаев, Р.Қоянбаев. Педагогика. - Алматы, 1998.
5. Савин Н.В. Педагогика. - Алматы, 1983.
6. С.Н. Братоновский. Спорттық кооперативтерді ұйымдастыру мен оның қызметінің құқықтың негіздері (Дене тәрбиесінің теориясы мен практикасы - 1991ж. – ғ 9).
7. Б. Төтенай Дене тәрбиесі “Фолиант” баспасы 2017ж Астана;
- 8.Е. Уанбаев Дене тәрбиесінің әдістемесі Өскемен 2010ж;
- 9.С. Тайжанов С. Қасымбекова Дене тәрбиесі әдістемелік нұсқау 2004ж Алматы «Мектеп».
- 10.С. Тайжанов А. Қарақов Дене тәрбиесі «Эверо» баспасы 2010ж. Алматы



## САБАҚТЫҢ ТАҚЫРЫБЫ: ЖӘРКЕН БӨДЕШҰЛЫ «ЖАЛҒЫЗ» ПОЭМАСЫ. ЛИРИКАЛЫҚ КЕЙІПКЕР БЕЙНЕСІ. ӘДЕБИ-ТЕОРИЯЛЫҚ ҰҒЫМДАР








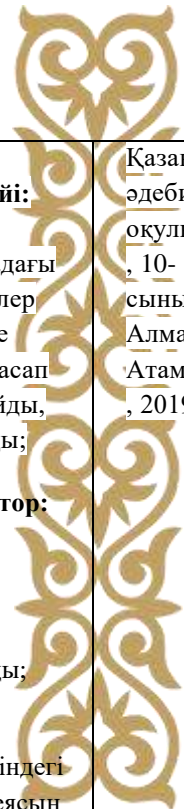
*Ақмола облысы, Аршалы ауданы  
«И.Құтпанұлы атындағы Жібек жолы ауылының жалпы орта білім беретін  
мектебі» КММ  
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі  
Жунусова Амина Кумарбековна*

<b>Бөлім:</b>	Тарих тағылымы	
<b>Педагогтің тегі, аты, әкесінің аты</b>	Жунусова Амина Кумарбековна	
<b>Күні:</b>	16.05. 2024	
<b>Сынып: 10 «А»</b>	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар саны:
<b>Сабақтың тақырыбы</b>	Жәркен Бөдешұлы «Жалғыз» поэмасы. Лирикалық кейіпкер бейнесі. Әдеби-теориялық ұғымдар	
<b>Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары</b>	10.1.3.1-көркем шығармадағы кейіпкерлер жүйесін жинақтау мен даралау; 10.2.2.1.-автор бейнесінің шығармадағы белгілі бір оқиғадағы көрінісін анықтау; 10.2.3.1-шығармадағы көркемдегіш құралдардың орны мен қызметін талдау;	
<b>Сабақтың мақсаты</b>	-көркем шығармадағы кейіпкерлер, лирикалық кейіпкер бейнесіне талдау жасап жинақтайды, даралайды; -лирикалық кейіпкердің шығармадағы бейнесін анықтайды; - шығармадағы көркемдегіш құралдардың орны мен қызметін талдайды;	

Сабақтың барысы:

Сабақтың кезеңі /уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурс
------------------------	--------------------	------------------	---------	--------

<p>Ұйым дасты ру кезеңі / 2 мин</p> <p>(Жағымды психологиялық ахуал тудыру.)</p>	<p>А) Оқушылармен амандасу</p> <p>В) Оқушылардың сабаққа қатысу деңгейін анықтау</p> <p>С) Ынта-зейіндерін сабаққа аудару</p> <p>Жәркен Бөдешұлының қанатты сөзі арқылы оқушыларға ой салып, сабақ тақырыбымен байланыстыру.</p> <p>«Жалғыздық - Құдайдан кейін ақынға жарасады» Жәркен Бөдешұлы</p>	<p>Жағымды психологиялық ахуал қалыптастыру</p> <p>Оқу мақсаттарымен танысады.</p> <p>Оқушылар өз ойларын ортаға салады.</p> <p>Оқушылар жауаптары арқылы тақырыпқа көшу;</p> <p>Оқушылар өз болжамдарын айтып, талқылау жүргізеді</p>		
<p>Өткенді еске түсіру . 3 мин</p>	 <p>Арқар – жұптаяқты, қуысмүйізді, ірі ан, сүтқоректі жануар. Биік тауларда тіршілік етуге бейім, аязға өте төзімді, бағалы болғандықтан аулауға тығым салынған. Қазақ арқары таудың рухы деп санайды.</p>  <p>Сұңқар – жыртқыш құс. Батылдық пен батырлықтың символы. Сұңқар мінез әлсіздікке жол бермейді. Сұңқарлар өз құрметтейтін иесін ғана тандайды.</p> <p>Берілген суреттер мен ақпаратты талдай отырып шығарма тақырыбына, идеясына шолу жасау.</p>	<p>Шығарма тақырыбын, идеясын талдап, еске түсіріп, мазмұнына шолу жасап, ойларымен, көзқарастарымен бөліседі.</p>		<p>4-слайд. <a href="https://www.google.com/url?sa=i&amp;url=https://www.wikipedia.org/wiki/">https://www.google.com/url?sa=i&amp;url=https://www.wikipedia.org/wiki/</a></p>
<p>Жаңа сабақты түсіндіру 8 мин</p>	<p><b>Жаңа сабақ.</b></p> <p><b>Кейіпкер</b> - көркем шығармада суреттелетін оқиғаға қатысушы адам, әдеби образ.</p> <p><b>Автор бейнесі</b> - әдеби шығармадағы жазушының өз тұлғасының көріну қалпы. Автордың идеялық нысанасы, көзқарасы, ұғым-түсініктері, наным-сенімдері, көркемдік принциптері, суреткерлік шеберлігі бәрі-бәрі кең, толық мағынасында, әрине, шығарманың өн-бойынан, бүкіл құрылыс-бітімінен, идеялық-көркемдік сипатынан танылады.</p> <p><b>Лирикалық кейіпкер</b> - сыршыл өлең-жырлардағы ақынның өз бейнесі; оның ішкі бітімі; ақынның мың иірім көңіл-күйінен нәзік сыры мен салқын сезімін өріліп жасалған өзгеше кейіпкер.Өлең-жырларында ақын көбіне өз атынан сөйлейді. Басқа адамның бейнесін жасап, соның атынан айтуы сирек кездеседі. Мысалы, Абай «<i>Болыс болдым міне-ки...</i>» деген <a href="#">өлеңінде</a> бастан-аяқ болысты сөйлетіп қояды. Ақын өлеңді өз атынан айтқанда Лирикалық кейіпкердің бейнесі жасалады. Себебі, ол ақынның өз бейнесі, жинақталған Лирикалық кейіпкердің бейнесі болып шығады. Ақын <a href="#">қоғам</a> өмірі, <a href="#">заман</a>, адам туралы толғанғанда, өзін «мен» деп, «біз» дей отырып, сол ортаның адамы, белгілі бір ұрпақ буынның өкілі ретінде сөзінеді.</p>			<p><a href="https://kk.wikipedia.org/wiki/">https://kk.wikipedia.org/wiki/</a></p>
<p>Сабақты бекіту . 3 мин</p>	<p><b>Бекіту сұрақтары.</b></p> <p><b>1.Кейіпкер кім?</b></p> <p><b>2.Автор бейнесі, лирикалық кейіпкер жайлы не білдік?</b></p>	<p>Сұрақтарға жауап береді.</p>	<p>Бас бармақ.</p> 	



<p>САБАҚТЫҢ ОРТАСЫ</p> <p>(20 МИН)</p>	<p>Тапсырмалар.</p> <p>1-тапсырма. Топтық жұмыс</p> <p>«Жалғыз» поэмасындағы бөлімдердің идеясын, тарихи тұлғаларды, лирикалық кейіпкер бейнесін анықтап, талдау жасау.</p>			<p>Оқушылар тапсырмалар орындайды.</p> <p>Поэма бөлімдерінің идеясын, тұлғаларды, кейіпкерлерді анықтайды, талдайды, ойларымен бөліседі.</p>	<p><b>Бағалау критерийі:</b>          Көркем шығармадағы кейіпкерлер бейнесіне талдау жасап жинақтайды, даралайды;</p> <p><b>Дескриптор:</b></p> <p>-поэма негізінде кестені толтырады;</p> <p>-поэма бөлімдеріндегі автор идеясын анықтайды;</p> <p>-бөлімдердегі тарихи тұлғалар, кейіпкерлерді анықтайды;</p>	<p>Қазақ әдебиеті оқулығы, 10-сынып, Алматы: Атамұра, 2019ж.</p>																				
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Бөлімдер</th> <th>Бөлім идеясы</th> <th>Кейіпкерлер</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Пролог</td> <td>Жалғыздық – рух, күш</td> <td>Лирикалық кейіпкер (автор өзі),  Батыр Баян, әкесі, анасы</td> </tr> <tr> <td>I бөлім</td> <td>Өмір – тырағай тірлік, тірі егес.</td> <td>Лирикалық кейіпкер (автор өзі)</td> </tr> <tr> <td>II бөлім</td> <td>Жалғыздық – ұлы құбылыс. Жалғыздық – даралық, даналық.</td> <td>Тарихи тұлғалар:  Абылай хан, Бұқар жырау, Исатай Тайманұлы, Махамбет Өтемісұлы, Абай Құнанбайұлы, Шәкәрім Құдайбердіұлы, Мағжан Жұмабаев, Бауыржан Момышұлы</td> </tr> <tr> <td>III бөлім</td> <td>Ғалам шексіз әмәнда, кіндік кескен жұрт жалғыз</td> <td>Лирикалық кейіпкер (автор өзі)</td> </tr> <tr> <td>IV бөлім</td> <td>Жалғыздықтан қорықпаймын, топқа, жікке бөлінген, құм төбедей өрілген тобырлардан қорқамын</td> <td>Лирикалық кейіпкер (автор өзі)</td> </tr> <tr> <td>V бөлім</td> <td>Өмірде ақындардың бәрі жалғыз...</td> <td>Нұрлан Мырқасымұлы, Темірхан Медетбек, Есенбай Дүйсенбайұлы, Фариза Оңғарсынова</td> </tr> </tbody> </table>	Бөлімдер	Бөлім идеясы				Кейіпкерлер	Пролог	Жалғыздық – рух, күш	Лирикалық кейіпкер (автор өзі),  Батыр Баян, әкесі, анасы	I бөлім	Өмір – тырағай тірлік, тірі егес.	Лирикалық кейіпкер (автор өзі)	II бөлім	Жалғыздық – ұлы құбылыс. Жалғыздық – даралық, даналық.	Тарихи тұлғалар:  Абылай хан, Бұқар жырау, Исатай Тайманұлы, Махамбет Өтемісұлы, Абай Құнанбайұлы, Шәкәрім Құдайбердіұлы, Мағжан Жұмабаев, Бауыржан Момышұлы	III бөлім	Ғалам шексіз әмәнда, кіндік кескен жұрт жалғыз	Лирикалық кейіпкер (автор өзі)	IV бөлім	Жалғыздықтан қорықпаймын, топқа, жікке бөлінген, құм төбедей өрілген тобырлардан қорқамын	Лирикалық кейіпкер (автор өзі)	V бөлім	Өмірде ақындардың бәрі жалғыз...	Нұрлан Мырқасымұлы, Темірхан Медетбек, Есенбай Дүйсенбайұлы, Фариза Оңғарсынова	<p>Қазақ әдебиеті оқулығы, 10-сынып, Алматы: Атамұра, 2019ж.</p>
	Бөлімдер	Бөлім идеясы	Кейіпкерлер																							
	Пролог	Жалғыздық – рух, күш	Лирикалық кейіпкер (автор өзі),  Батыр Баян, әкесі, анасы																							
	I бөлім	Өмір – тырағай тірлік, тірі егес.	Лирикалық кейіпкер (автор өзі)																							
	II бөлім	Жалғыздық – ұлы құбылыс. Жалғыздық – даралық, даналық.	Тарихи тұлғалар:  Абылай хан, Бұқар жырау, Исатай Тайманұлы, Махамбет Өтемісұлы, Абай Құнанбайұлы, Шәкәрім Құдайбердіұлы, Мағжан Жұмабаев, Бауыржан Момышұлы																							
	III бөлім	Ғалам шексіз әмәнда, кіндік кескен жұрт жалғыз	Лирикалық кейіпкер (автор өзі)																							
	IV бөлім	Жалғыздықтан қорықпаймын, топқа, жікке бөлінген, құм төбедей өрілген тобырлардан қорқамын	Лирикалық кейіпкер (автор өзі)																							
V бөлім	Өмірде ақындардың бәрі жалғыз...	Нұрлан Мырқасымұлы, Темірхан Медетбек, Есенбай Дүйсенбайұлы, Фариза Оңғарсынова																								

<b>VI бөлім</b>	<b>Жыр – ақынның қанаты</b>	Лирикалық кейіпкер (автор өзі)
-----------------	-----------------------------	--------------------------------

**2-тапсырма. Топтық жұмыс.**

**II бөлімде берілген тарихи тұлғалар, лирикалық кейіпкер бейнелеріне талдау жасап, жинақтап, даралау**

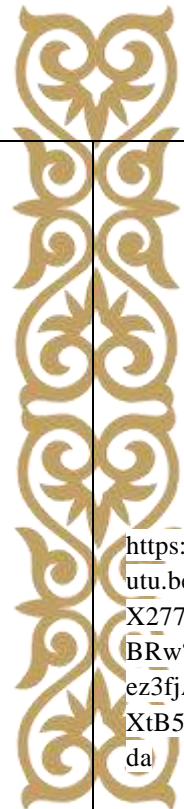
Бұл жалғанда кім жалғыз?!  
 Ақ борықтай Ай жалғыз, Айдан нұрлы Күн жалғыз.  
 Жарқырап тұрған Шолпан да жалғыздығын сезінер,  
 Таң алдында көз ілер...  
 Жыр боп мәңгі жасарға, Абай жалғыз қашанда.  
 Абай жалғыз болғасын, екеу емес Мағжан да.  
 Аспанды бұлт торлайды, жауынсыз жер сорлайды.  
 Абылай хан жалғыз болғансын, Бұхар екеу болмайды.  
 Махамбет жалғыз құбылыс, Исатай оқыс бұрылыс.  
 Ақжайық көздің жасындай, Қарой топырақ бір уыс...  
 Қиял - қыран, ақыл - шың. Майдансыз қайтпас жау беті.  
 Сен де, жалғыз батырсың. Ер Баукең Момыш әулеті.  
 Көңілде бар көп түйткіл, айтыла бермес көбінде.  
 Өмір жалғыз болғасын, екеу емес өлім де.  
 Өз көзіммен көргем жоқ, себебі әлі өлгем жоқ.  
 Тозақ та жалғыз деседі, жұмақ та жалғыз деседі.



«Бұл жалғанда кім жалғыз?» риторикалық сұрау арқылы тарихи тұлғаларды ерекше жаратқан құбылыс ретінде суреттеп, «жалғыз» ұғымына үлкен мән үстейді. Поэмаға кейіпкер болып тұрған Арқар (ақынның өз бейнесі) мен Алаш ардақтылары, атап айтқанда үш жүздің басын қосқан хан Абылай, көмекей әулие атанған Бұқар жырау, ұлт азаттық күрескері, саяси көсем – Исатай қолбасшы, жыр семсері – Махамбет, күй атасы Құрманғазы, өлең сөздің патшасы – Абай, Шәкәрім, Мағжан, 20 ғасырдың күлтегіні атанған – Бауыржан Момышұлы сияқты тарихта қайталанбас тұлғалардың арасында қандай байланыс болуы мүмкін? Бұл сұрақтың жауабына келесі тапсырманы орындай отырып жетуімізге болады.

Поэмадағы тарихи тұлғаларды, кейіпкерді анықтап, даралық, ортақ жинақы қасиеттерін талдап, топтастырады;

бейнесіне талдау жасап жинақтайды, даралайды;  
 Дескриптор:  
 -поэмадағы тарихи тұлғалар, лирикалық кейіпкер бейнесін анықтайды;  
 -тарихи тұлғалар, лирикалық кейіпкер бейнесіндегі даралық қасиеттерді анықтап, ортақ жиынтық қасиеттерді топтастырады;



<https://youtu.be/8X277xHiBRw?si=ez3fjA3XtB5Ski-da>

**II бөлімде берілген тарихи тұлғалар , лирикалық кейіпкер бейнелеріне талдау жасап, әрқайсысының жеке дара қасиетін анықтайды**

**I топ**

Тарихи тұлға	Жеке дара қасиеттері
Абай Құнанбайұлы	
Шәкәрім Құдайбердіұлы	
Мағжан Жұмабаев	

**II топ**

Тарихи тұлға	Жеке дара қасиеттері
Абылай хан	
Бұқар жырау	

**III топ**

Тарихи тұлға	Жеке дара қасиеттері
Исатай Тайманұлы	
Махамбет Өтемісұлы	
Бауыржан Момышұлы	

**«Тірек-конспект» әдісі бойынша автор қолданысындағы «Жалғыздық» сөзінің мағынасын ашып, шаблонды толтыру, лирикалық кейіпкер, тарихи тұлғалар бойындағы ортақ қасиеттерді жинақтап, топтастырады.**

**Дескриптор:**

-автор қолданысындағы «жалғыздық» сөзінің мағынасын ашады, кейіпкерлерге ортақ қасиеттерді жинақтайды;  
-«жалғыздық» концептісі арқылы автор көтерген басты мәселені анықтайды;

**Бағалау критерийі:**

Автор бейнесінің шығармадағы белгілі бір оқиғадағы





Тапсырма орындалғаннан кейін бейне материал көрсетіп, ой тую.

### 3-тапсырма. Жеке жұмыс.

Лирикалық кейіпкер бейнесін ашатын сөздер мен сөз тіркестерін жинақтап, «Екі жақты күнделікті» толтырыңыз. Тапсырма қорытындысында кейіпкер (лирикалық кейіпкер) жайлы пікір қалыптастырады.

Лирикалық кейіпкер	Лирикалық кейіпкер бейнесін ашатын сөздер мен сөз тіркестері	Кейіпкер жайлы пікірім...
Ақынның өз бейнесі	Шайқалса да жарықтық құламайды құрдымға –  Тамыры шынжыр болаттан.	

4-

тапсырма. Жұптық жұмыс. Поэмадағы көркемдегіш құралдарды (құбылту (троп), айшықтау (фигура) түрлерін), қызметін анықтайды.

	теңеу	метафора	эпитет
қызметі	Такламак ан шөлі ндей	Қиял-қыран	Мұңлы қоңыр жанары

көрінісін анықтайды;

#### Дескрипторы:

-автор бейнесі ашылатын үзіндіні анықтап, жазады;

-Түсінік бере отырып, автор бейнесінің идеялық тұлғасын ашады.

#### Бағалау критерийі:



Шығармадағы көркемдегіш құралдардың орны мен қызметін талдайды;

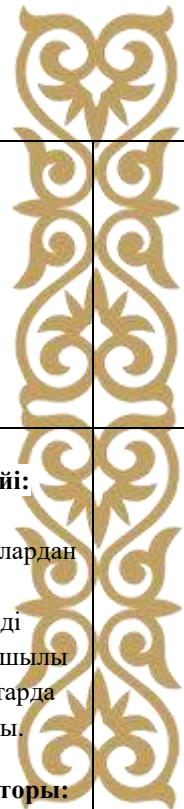
#### Дескрипторы:

-поэмадағы көркемдегіш құралдарды тауып, қызметін анықтайды, мағынасын ашады.



	Қайталау / анафора	Қайталау / эпифора	Риторикалық сұрау	
қызметі	<p><b><u>Жалғыз</u></b> арқар.</p> <p><b><u>Жалғыз</u></b> оқ.</p> <p><b><u>Жалғыз</u></b> күздің басында</p>	<p>...Жалғыздың азабын Шәкәрімдей тартқан <b><u>кім?</u></b></p> <p>Жалғыз құдық түбінде жалғыз қурап жатқан <b><u>кім?</u></b></p>	<p>...Жалғыздың азабын Шәкәрімдей тартқан кім?</p>	<p>Оқушылар тапсырманы орындау барысында лирикалық кейіпкер бейнесін ашатын сөздер мен сөз тіркестерін анықтап, кейіпкер жайлы қалыптасқан пікірлерін жазады.</p> <p>Оқушылар топта берілген бөлімдердегі көркемдегіш құралдарды тауып, қолданылу орны мен қызметіне талдау жасайды.</p>

<p>Рефлексиялық кезең/ 2 мин</p>	<p>Бағалау/ қалыптастырушы бағалау</p> <p><b>Кері байланыс</b></p> <p>«Зерде»</p>  <p>Білім - бөлім бойынша алған ақпараттарым. Эмоция – сабақтағы көңілкүйім. Баға – жетістігіме беретін бағам. Сын – өз бойымда нені дамытуым керек?</p>	<p>Сабақтан алған әсерлерін жазады.</p>		
----------------------------------	---	---	---	--



	Идея – маған келген жаңа ой.		
Үй тапсырмасын беру кезеңі / 2 мин	<p>«ПОПС формуласы» әдісі арқылы «Менің түсінігімдегі жалғыздық...» тақырыбында ойтолғау жазу.</p> <p>Менің ойымша .....</p> <p>Себебі, мен оны былай түсіндірер едім....</p> <p>Оны мен мына мысалдармен дәлелдей аламын.....</p> <p>Осыған байланысты мен мынадай қорытынды шешімге келдім.....</p>		<p><b>Бағалау критерийі:</b> Көркем шығармалардан алған үзінділерді шығармашылық жұмыстарда қолданады.</p> <p><b>Дескрипторы:</b> -ПОПС формуласы арқылы автор шығармадан алған әсерін, түйген ойын жазады;</p>

## САБАҚТЫҢ ТАҚЫРЫБЫ: МАҒЖАН ЖҰМАБАЕВТЫҢ «БАТЫР БАЯН» ПОЭМАСЫ

*Жетісу облысы, Сарқан қаласы, Сарқан ауданы  
«Б. Алтынсарин атындағы орта мектебі» КММ  
«Қазақ тілі» және «Қазақ әдебиеті» пәндерінің мұғалімі  
Абишева Л.А.*

Білім беру ұйымының атауы	«Б.Алтынсарин атындағы орта мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесі			
<b>Пәні:</b>	Қазақ әдебиеті			
<b>Бөлім:</b>	III бөлім: Балалар мен үлкендер			
<b>Педагогтің аты-жөні:</b>	Абишева Лазат Абекеновна			
<b>Күні:</b>				
<b>Сынып: 7 «А»</b>	Қатысушылар саны: 15	Қатыспағандар саны:		
<b>Сабақтың тақырыбы:</b>	Мағжан Жұмабаевтың «Батыр Баян» поэмасы			
<b>Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:</b>	Т/Ж1 Әдеби шығарма сюжетінің құрамдас бөлшектерін талдау.			
<b>Сабақтың мақсаты</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• шығарма сюжетін талдайды;</li> <li>• шығарманы бөлімдерге бөледі;</li> <li>• композициялық құрылымын анықтайды.</li> </ul>			
<b>Мәңгілік Елдің басты 3 құндылығы</b>	Тарихтың, мәдениет пен тілдің ортақтылығы			
<b>Сабақтың барысы</b>				
Сабақтың кезеңі//уақыты	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Ұйымдастыру.  5 минут	<b>Ынтымақтастық атмосферасын</b> қалыптастыру. Сәлеметсіңдер ме, балалар? Оқушылармен амандасып, көңіл-күйлерін сұрау. 7-сыныптың қазақ әдебиеті пәніне қош келдіңіздер!  Суреттер арқылы топқа бөлу.	Оқушылар көңіл –күйін қимылмен білдіреді		
5 минут	«Мен білемін» әдісі арқылы оқу тапсырмасын пысықтау.(тест жұмысы) 1.Поэма кім туралы жазылған? Баян. 2.Баян мен Абылай арасындағы оқиға өмірде болған ба? Өмірде болған. 3.Баянды жұрт кім деп атаған? Хан Абылайдың қанаты 4.Поэмада қай кезеңдегі оқиға сипатталған? ХҮІІ-ХҮІІІғасырдағы қазақ –қалмақ соғысы 5.Баянның жорыққа бірге барған ағасының	Суреттер арқылы топқа бөлінеді		«Wordwall» платформасы



<p>жаңа сабақ 3 минут</p>	<p>аты кім? Сары 6.Баян жауды жеңіп ,тұтқынға өзімен бірге кімді алып келеді? Қалмақ қызын 7.Баян істеген ісін ненің кесіріненболғанын түсінеді? Махаббаттың</p> <p>8.Мағжан Жұмабаев қай жылы қайтыс болды? 1938 ж.</p> <p>9.Мағжан не үшін тұтқындалды? «Алаш ұйымын ұйымдастырғаны үшін</p> <p>10.«Педагогика» атты кітабы қай жылы , қай жерде жарық көрді. 1923 ж. Ташкентте</p> <p>Сабағымыздың тақырыбы: Мағжан Жұмабаевтың «Батыр Баян» поэмасының 2-ші сабағы.</p> <p>Оқыту мақсаты:</p> <p>Т/Ж1 Әдеби шығарма сюжетінің құрамдас бөлшектерін талдау.</p> <p>Сабақтың мақсаты</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• поэманың тақырыбы мен идеясын ашады;</li> <li>• шығарманы бөлімдерге бөледі;</li> <li>• Сюжеттік-композициялық құрылымын анықтайды.</li> </ul> <p>«Кинометафора» әдісі . «Батыр Баян» фильмінен үзінді .</p> <p>Бейнефильм мен оқулық шығармасындағы айырмашылығы бар ма екендігі туралы айтқызу.</p>	<p><i>Дескриптор</i> сұрақтарға жауап береді</p>	<p>1 балл</p>	
<p>5 минут</p>	<p>1-тапсырма: «Әдебиет лотосы» әдісі. «Батыр Баян» поэмасы бойынша кейіпкерлерге сипаттама бер.</p> <p>Қандай жағымды қасиеттері мен әрекеттері ұнайды? Кейіпкерге ұқсағың келе ме, жоқ па? Себебін түсіндір?</p> <p><b>ЕББҚ</b> тапсырмасы : Шығарма кейіпкері кім , мінездеме беру. (Бақтыбек)</p> <p>2-тапсырма: «Сөзмаржан» бейтаныс сөздердің мағынасын ашады;</p> <p>3-тапсырма: «Уақыт тізбегі» әдісі. Шығарманың сюжетінің композициялық құрылымын талдау.</p>	<p><i>Дескриптор</i></p> <p>- шығарманың үзіндімен айырмашылығын айтады;</p> <p><i>Дескриптор</i></p> <p>- кейіпкерлерг</p>	<p>1балл</p> <p>1 балл</p>	<p>Слайд</p>



5 минут	Тақырыбы		е сипаттама береді;	1 балл	Слайд платформасы
	Идеясы				
5 минут	Жанры				
	<b>Композициялық құрылымы:</b>				
	Оқиғаның басталуы				
	Оқиғаның байланысуы		Сөздікпен жұмыс жасайды		
	Оқиғаның дамуы		<i>Дескриптор</i>		
	Оқиғаның шиеленісуі		-сөздердің мағынасын анықтайды;		
	Оқиғаның шарықтау шегі.				
	Оқиғаның шығарманың шешімі.		<i>Дескриптор</i>		
7 минут	4-тапсырма. "Айтарым бар" әдісі.(пікір сайыс) Шығармадағы кейіпкерлердің орнында болсам ,өз пікірін айту.		мен идеясын ашады; жанр түрін ажыратады; -шығарма сюжетін біледі; -	1 балл	
	<b>Бүгінгі сабақта:</b> <b>РЕФЛЕКСИЯ</b> <b>Кері байланыс</b> Сабақта не		кұрылымына қарай ажыратады; композициялық құрылымыно қиға тізбегімен сәйкестендіреді		
5 минут	Бағалау				
5 минут	Оқу тапсырмасы.				
	1-топ: Үзінді жаттау; 2-топ: "Батыр Баянға" арнау жазу; 3-топ: "Ердің ерлігі ұрпаққа аманат" тақырыбында шағын эссе жазу.		<i>Дескриптор</i>		
			-өз пікірін айтады.		



		Оқушылар «СМС» әдісі арқылы кері байланыс жасайды.	
		Үй тапсырмасы н алады	

## РАЗВИТИЕ ПОЛИКУЛЬТУРНОЙ ЛИЧНОСТИ ЧЕРЕЗ КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

***ВКО, район Алтай, п. Зубовск  
КГУ «Зубовская средняя школа»  
руководитель М/О казахского  
и английского языков  
Мастикбаева Сауле Ибрагимовна***

*«Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками: казахский язык – государственный, русский язык как язык межнационального общения и английский язык – язык успешной интеграции в глобальную экономику»*

*Н. А. Назарбаев «Новый Казахстан – в новом мире»*

Казахстан стремительно врывается в мировое сообщество и ставит перед собой высокие цели развития. Мир становится все разнообразнее и многоязычнее, и все больше детей попадают в среду, где используется более одного языка.

Государство ставит перед отечественным образованием принципиально новые задачи. Сегодня в Казахстане заложены основы для формирования целостной казахстанской модели инновационного образования, эффективно интегрирующей все уровни обучения – от детского сада до высшего образования и науки.

Осуществляя внедрение в школе современных инновационных методик и креативных образовательных технологий обучения, которое позволит заложить потенциал для более успешного и качественного продолжения обучения в колледже, в вузе, что, в свою очередь, напрямую повлияет на развитие интеллектуального будущего нашей страны.

А повсеместное внедрение трехязычного обучения по всей вертикали – от школы до вуза – даст возможность молодому поколению казахстанцев познакомиться с передовыми достижениями и тенденциями в науке и технике, быстрее социализироваться в обществе.

Поиском оптимальной модели полиязычного образования в Казахстане в рамках реализации языковой политики государств, направленной на создание системы полиязычного, поликультурного образования и интеграцию и мировое образовательное и социально – экономическое пространство, занимаются многие представители современного казахстанского общества.

Государственный общеобязательный стандарт образования РК предусматривает, как ожидаемый результат обучения, готовность детей к школе как совокупность двух составляющих: готовность учиться и готовность к школе. Каждая образовательная область государственного обязательного стандарта образования: «Здоровье», «Коммуникация», «Социум», «Познание», «Творчество» - ориентирована на формирование компетентностей в рамках культурного многообразия.

В частности, образовательная область «Коммуникация» нацелена на воспитание полиязычной личности школьника, освоившего базовые ценности языка, готового к социально-культурному взаимодействию на родном и других языках, способного общаться окружающими вербальными и невербальными средствами.

По стандарту, языковая компетентность ребенка заключается в свободном владении языком в рамках к лексико–грамматическому и фонетическому уровню развития для своей возрастной группы.

У каждого народа в воспитании своих потомков существуют национальные особенности. Задача сегодняшнего дня – изучать эти замечательные традиции народов и широко использовать их в воспитательном процессе.

Для Казахстана национальными целями образования могут стать несколько широких базовых компетенций.:

- Трехязычие
- евразийская поликультурность
- коммуникативность
- технократичность и т. д.
- концепция этнокультурного образования в Республике Казахстан.

Приоритетными направлениями работы методического объединения казахского и английского языков являются интеллектуальное полиязычное, социальное развитие ребенка в соответствии с реализуемой образовательной программой.

Для реализации этих направлений в МО ведется всесторонняя работа педагогического коллектива. Педагогами МО определено активное направление в работе по программе «Поликультурное воспитание детей».

Особенностью программы является воспитание всесторонне развитой личности с национальной психологией и самосознанием, проникнутой уважением к традициям и обычаям народов, живущих в Казахстане.

Целью является воспитание человеческого достоинства и высоких нравственных качеств, уважения к людям различных национальностей, проявление интереса к достижениям культуры и жизни других государств и народов.

Актуальность данной работы заключается в том, что ребенок систематично и планомерно знакомится с культурой, обычаями, традициями казахского народа и других народов, проживающих на территории



Казахстана, постепенно в практике реального общения открывает для себя сходства и различия с другими людьми.

И полиязычие, рассматривается как средство формирования поликультурной личности.

В нашей школе созданы благоприятные условия для развития полиязычия у детей, в частности обучение государственному языку.

Изучение государственного языка осуществляется с первого класса. Занятия носят фронтальный и подгрупповой характер, а также интегрируются с другими видами деятельности (с ознакомлением с окружающим, с развитием речи, с изобразительными искусством).

Все занятия построены в игровой форме с привлечением технических средств обучения. Подобные формы работы увлекают ребенка и дают более глубокое познание быта и культуры казахского народа.

На уроках решаются следующие задачи:

1. Формирование начального словаря казахского языка.
2. Развитие представлений о культуре, быте казахского народа.
3. Воспитание уважения к традициям и обычаям.
4. Разучивание стихотворений и пословиц на казахском языке.
5. Воспитание национального самосознания и полиязычности детей.

Решение этих задач оказывает благоприятное влияние на результаты последующей работы в этом направлении.

Помимо основных занятий по изучению государственного языка, организованы дополнительные образовательные услуги, дающие новые возможности в освоении языка.

Разнообразные формы работы с детьми школьного возраста не ограничиваются одними занятиями. В школе активно внедряются поликультурные мероприятия с акцентом на языковые компетентности не только детей, но и педагогического коллектива.

Работает кружок «Сәулетай» углубленным изучением казахского языка.

В основе занятий и обучения лежит игра. Игры формируя основу умственной деятельности, повышают интерес к изучению языков и имеют двойное значение – учиться, играя. Каждая игра имеет свое содержание и целенаправленные задания.

В ходе игры развиваются наблюдательность, фантазия, согласованность, выдержка и самостоятельность мышления. Дети учатся воспринимать язык на слух. Считалки, стишки, песенки, скороговорки, направлены на развитие и совершенствование произносительных навыков, создание благоприятного эмоционального настроения. Зарядки (физминутки) не только снимают усталость и напряжение детей, но и развивают их внимание, память и помогают закрепить изучение языка.

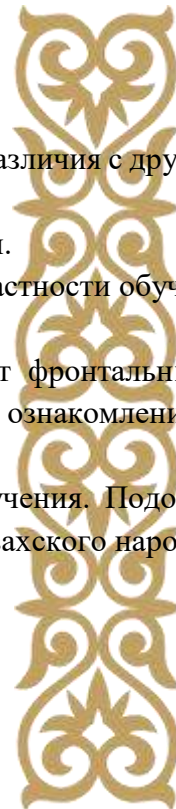
Традиционные занятия интегрируются с поликультурными и полиязычными мероприятиями.

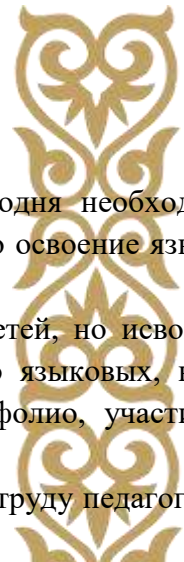
Школьный возраст является наиболее благоприятным для реализации индивидуальных творческих проявлений и музыкальной деятельности.

На музыкальных занятиях, утренниках и развлечениях, театрализованных представлениях и музыкальных сказках музыкальные руководители формируют осознанное, уважительное отношение к культуре, обычаям и традициям разных народов. Во время проведения уроков знакомят детей с разной музыкой, дети играют народные мелодии, казахские кюи.

Во всех видах занятий учителя практикуют и поощряют использование детьми знакомых казахских слов. Так, например, на математике дети считают на двух языках, на занятиях по ознакомлению окружающим называют животных, овощи, фрукты. Кроме того, в каждом классе оборудованы уголки трехязычного характера, оснащенные игровым и иллюстративным материалом: куклы в национальных костюмах, предметы быта, произведения народного прикладного творчества.

В условиях развивающей среды дети имеют возможность закреплять полученные знания и применять их в свободной деятельности, в игре.





## РАБОТА С РОДИТЕЛЯМИ.

Наши сегодняшние дети – это завтрашние хозяева страны. И поэтому уже, сегодня необходимо заботиться о воспитании маленьких граждан Республики Казахстан. Естественно, что освоение языков детьми требует и от родителей большой отдачи и терпения.

Родители принимают активное участие в раскрытии компетентностей не только детей, но и своих в частности. Увлекательные формы работы дают возможность раскрытия не только языковых, но и творческих способностей, что ярко выражается при оформлении языковых портфолио, участии в проектной деятельности, изготовлении костюмов для театрализаций.

Познание и изучение двух языков в школьном возрасте нелегкий путь, но благодаря труду педагогов и усилиям родителей, его можно сделать доступным, познавательным и увлекательным.

Овладение языком предполагает не только усвоение знаний о языке и овладение самим языковым материалом.

Известно, что можно хорошо знать нормы произношения, слова и правила употребления их, грамматические формы и конструкции, уметь использовать различные способы выражения одной и той же мысли (владеть синонимией), иначе говоря, быть компетентным в лингвистическом и языковом отношении, однако не уметь использовать эти знания и умения адекватно реальной речевой обстановке, или, как говорят ученые, коммуникативной ситуации. Иначе говоря, для владения языком важны умения и навыки употребления тех или иных слов, грамматических конструкций в конкретных условиях общения, или коммуникации (коммуникация - от лат. communico - связываю, общаюсь).

Именно поэтому в обучении языкам выделяется третий тип компетенции - коммуникативная. В значении, близком к этому термину, в литературе иногда используется термин речевая компетенция.

Итогом данной формы работы являются достижения наших учащихся на различных конкурсах и соревнованиях. Так, учащимися учителя казахского языка и литературы Сибитовой Д.И. Гарифулла Айша, Колмакова София заняли призовые места в областном конкурсе «Айналайын». В международном конкурсе «Лидер XXI века»

учащиеся - Мейірханова Айсулу и Бакышева Лейли заняли призовые места.

В конкурсе проектных работ, учащиеся нашей школы в районном этапе заняли призовые места

1. Галиева Наиля, 8 сынып – III место, 2019

2. Бакышева Лейла, 4 сынып, III место, 2020 год

В районном этапе Республиканского конкурса «Абай оқулары», в номинации, «Көңілім әнді ұғады» учащимся 8 класса - Қайрат Мансұр, занял III место.

В областном интеллектуальном конкурсе «Айналайын» в 2020-2021 учебном году:

8 учащихся заняли - II место

1 учащийся занял – III место

В областном интеллектуальном конкурсе «Айналайын» в 2021-2022 учебном году:

7 учащихся заняли призовые места.

В республиканском интеллектуальном марафоне «Ақбота», победителями стали 4 учащегося нашей школы.

В IV Республиканском онлайн конкурсе выразительного чтения «Абай оқулары» в 2021 году 12 учащихся заняли призовые места.

В IV Республиканском онлайн конкурсе выразительного чтения «Мұқағали оқулары», также 6 учащихся нашей школы были завоеваны призовых места.

Коммуникативная компетенция - способность к реальному общению адекватно целям, сферам, ситуациям общения, готовность к речевому взаимодействию и взаимопониманию; это умения и навыки с учетом того, с кем мы говорим, где говорим и с какой целью.



Коммуникативная компетенция - «знания, умения, навыки, необходимые для понимания чужих и порождения собственных программ речевого поведения, адекватного целям, сферам, обстановке общения».

Определяющее место в коммуникативной компетенции занимают собственно коммуникативные умения и навыки - умения выбрать нужную языковую форму, способ выражения в зависимости от условий коммуникативного акта, т. е. умения и навыки речевого общения сообразно коммуникативной ситуации. Нет сомнения, что формирование их возможно лишь на базе лингвистической и языковой компетенции. Коммуникативный подход к работе по развитию речи предполагает введение учащегося в речевую ситуацию и умение в ней ориентироваться, т.е. ясно представлять себе собеседника, условия речи и задачи общения. Поэтому при развитии связной речи учащихся внимание уделяется как созданию условий для получения учащимися текстовых знаний, так и овладения коммуникативно-речевыми умениями с целью общения.

Усиление речевого направления в обучении языкам требуется переосмысление, как самого содержания, так и методов и приемов в обучении языкам, так как до сих пор содержание программ представлено лишь как система языка, а не речи, т.е. отбор содержания, подчиняется системно-описательному, а не функциональному принципу, в соответствии с которым каждое явление языка должно быть рассмотрено с точки зрения его функционирования в речи. Важная составляющая коммуникативной компетенции - формирование и развитие навыков речевого общения.

Цель обучения коммуникативной компетенции более многогранна, она направлена не только на передачу информации, но и, прежде всего на выражение чувств, мыслей, воли, желаний человека, она требует выбора не только иных языковых единиц (в отличие от монолога), но и экстралингвистических условий, при которых состоится общение: кто говорит, зачем говорит, с какой речевой задачей. Педагогическое и психологическое содержание диалогической речи направлено как на развитие навыков общения в различных ситуациях, так и самой нравственной личности ребенка.

Формирование коммуникативной компетенции способствует разностороннему развитию языковой личности ребёнка, а также предполагает, в частности, необходимость гармоничного сочетания собственно учебной деятельности, в рамках которой формируются базовые знания, умения и навыки, с деятельностью творческой, связанной с развитием индивидуальных задатков учащихся, их познавательной активности, творческого мышления, способности самостоятельно решать нестандартные коммуникативные задачи.

Коммуникативная компетенция – способность к полноценному речевому общению во всех сферах человеческой деятельности с соблюдением социальных норм речевого поведения.

Приоритетной компетенций, на мой взгляд, является коммуникативная, так как язык – это средство общения, социализации и адаптации учащихся в современном мире.

Основная задача педагога, использующего компетентностный подход в преподавании языка, – создание открытого языкового пространства, условий, приближенных к естественному общению, переход в преподавании с предметного уровня на обучение языку как средству общения.

Таким образом, коммуникативная компетенция – выбор и реализация программ речевого общения в зависимости от способностей человека ориентироваться в той или иной речевой ситуации (совокупность конкретных экстралингвистических факторов, вовлекающих людей в языковую коммуникацию, и определяет их речевое поведение): умение классифицировать ситуации в зависимости от темы, задач, возникающих у учащихся до беседы, а также во время беседы в процессе взаимной адаптации.

Компетентностный подход наиболее точно отражает суть модернизационных процессов в сфере образования, так как характеризуется формированием таких умений, способностей, личностных характеристик, которые должны непосредственно использоваться в практической деятельности и формироваться через личностный опыт уч